EN 2765 E.O. Haridusdirekt
Riikli Pressiamet.
Ram Tallinn, Tõnismägi 11. (3eks

SÕDA TEATAJA

NR. 65. LAUPÄEVAL, 3. JUUNIL 1944. A. 4. AASTAKAIK. UKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind: kodumaale Rmk. 0.60 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmine 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad: O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide Trükikoja trükk. ● Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäeval kl. 8—13. Peatoimetaja Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Aja.

Itaalias paisusid võitlused mitmes lõigus suurima ägeduseni

Saksa vägede võitlusmoraal ületab vaenlase materjaalse ja arvulise ülekaalu

Führeri peakorterist 2. juunil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Rasketes tõrjevõitlustes Itaalias, millised eile eriti Velletri ja Valmontone ruumis paisusid suurima ägeduseni, tõendas vaenlase arvulise ja materjaalse ülekaalu vastu üha jälle meie vägede võitlusmoraal. Nii pandi seal ka eile jälle suurte jalgväe ja tankijõu dudega ning tugevaimal õhujõudude toetusel ründav vaenlane seisma. Üks vahepeal riivistatud sissemurd, milline vaenlasel õnnestus saavutada kirde pool Velletrit, maksis talle raskelmaid veriseid kaotusi.

Selles rindelõigus äratasid erilist tähelepanu 65 jalgväediviisi kindral-leitnant Pfeifferi juhtimisel, keda siimapaistvalt toetasid kahurväega ja õhujõudude kahurväega, 4. langevarjurite kütidiviisi osadega tugevdatud 3. tankigrenaideride diviisi kindral-major Heckeri ja maaväe ning langevarjurite üksusest moodustatud võitlusrühm kolonel-leitnant Greuineri juhtimisel.

Õõjahipommitajad ründasid vaenlase patareisid ja kolonne Artenesi-lõigus ning samanimelist asulat pommide ja pardarelvadega. Velletri mägede põhjanõlvadel meie diviisid, pärast arvukate vaenlase rünnakute tagasitõrjumist eraldusid Saccojõe põhjakaldale. Sorra piirkonnas tõrjuti kõik rünnakud meie uute positsioonide ees tagasi.

Kerged saksa merejõud uputasid Livorno vetes briti kiirpaadi ja vigastasid teist raskeesti. Talmaatsia rannikul uputasid nad 6 rannamootorlaeva meeskondadega ning ühe tanklaeva. Võeti arvukalt vange.

Idarindel saksa ja rumeenia väed teostasid loode pool Jassöt tähelepanuväärse vasturünnaku ja puhastasid mõned sissemurrud. Tugevad saksa ja rumeenia pommi- ja lahinglennukite üksused tekitasid vaenlasele suuri inim ja materjalikaotusi. Ülejäänud rindel ei toimunud tähtsaid võitlusi, väljaarvatud kohalik kerge võitlustegevus Karpaatide eelväljadel.

Möödunud ööl teostasid tugevad saksa võitluslennukite üksused koondrünnaku Kasakini ja Shaskovi raudteesõlmpunktile. Soome lahel uppus nõuk. patrull-laev' jookstes miinile.

40 briti lennuki rünnakul saksa konvoile Lääne-Norra rannikul hävitati saatelaevade ja kaubalaevade pardaõhutõrje poolt 11 vaenlase lennukit. Lisaks sellele tulistati granaatidega põlema veel 2 lennukit.

Vaenlase suurrünnakud Itaalias jatkuvad

Lääne pool Velletrit lõödi kõik rünnakud tagasi. Põhja pool Jassöt jatkub Saksa vägede rünnak

Führeri peakorterist, 1. juunil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Vaenlane jatkas ka eile oma suurrünnakuid, enne kõike meie positsioonidele Albani mägede lõunanõlval ja Frosinone lõigus Lääne pool Velletrit löid meie väed vihaseis võitlusis kõik tankide tugeval toetuseteostatud rünnakud tagasi. Seejuures hävitati 23 vaenlase tanki. Ida pool Velletrit onkäimas rasked võitlused meie positsioonidesse sissemurdnud vaenlase jõududega. Langevarjurite rünnakrügement major Timmi juhtimisel paistis seal eriti silma.

Frosinone juures ja sealt lääne pool nurjusid kogu päeva jooksul tugevad vaenlase rünnakud.

Öölahingulennukid ründasid heade tagajärgedega Aprilia linnapiirkonda, samuti vaenlase patareid ja kolonne samas ruumis.

Idarindel jatkasid meie väed rünnakut ruumis põhja poole Jassöt, hoolimata vaenlase visast vastupanust ja ägedaist vasturünnakuist. Raskeis võitlusis hävitati koostöös võitlus- ja lahinglennukite üksustega 37 vaenlase tanki. Jahi-, lahingu- ja lähisluurelennukid tulistasid selle ruumi kohal 87 vaenlase lennukit alla.

Ka Karpaatide eelmaastikus ja ruumis kagu pool Brodöt olid Saksa ja Ungari üksuste kohalikud rünnakaktsioonid, hoolimata tugevast vaenlase vastupanust, edukad

Õhujõud ründasid päeval ja ööl Nõukogude raudteellikliuet vaadeldud tagajärgedega. Hulk raudteeseadmeid purustati ja kaks vedelkütteaineterongi hävitati

Ühel lõõgisalga-aktsioonil üle Pihkva järve hävitati järve kirdekaldal mitu Nõukogude vastupanupesa.

Põhja-Ameerika pommitusüksused heitsid pomme mitmele asulale Lääne- ja Edela-Saksamaal. Eriti Osnabrückis ja Hammis tekkisid hoonekahjud ja inimkaotused. Saksamaa ja okupeeritud läänepiirkondade kohal tulistati alla 13 vaenlase lennukit.

Rumeenia õhurunni sisselennanud Põhja-Ameerika pommitusüksus tekitas Plõsti ruumis kahjusid ja kaotusi elanikkonnas. Saksa ja Rumeenia õhukaitsejõud hävitasid 28 vaenlase lennukit.

Kiired Saksa võitluslennukid ründasid möödunud ööl üksikeesmärke Kagu-Inglismaal.

Briti ja Põhja-Ameerika järelveolaevastikust uputati maikuus õhujõudude ja sõjalaevastiku poolt 24 kauba- ja transportlaeva kogumahuga 131 700 brt ja vigastati 23 laeva kogumahuga 169 000 brt. Pealeselle uputati 17 hävitajat ja konvoilaeva, kaks allveelaeva, kaheksa kiirpaati ja kolm julgestuslaeva, vigastati üht torpeedopaati, mitut kiirpaati ja teisi laevu.

Kohutavad päevad Bombays

Lähemaid teateid suurest plahvatuskatastroofist

Stokholm, 1. 6. (DNB) Nagu omal ajal teatati, tekkis 14. aprillil k. a. Bombay sadamas raske plahvatus, mille puhul sai surma 360 ja haavata 1815 inimest. Briti tsensuur püüdis selle katastroofi üksikasju kõigiti varjata. Nüüd jutustab Ameerika ajakiri „Time" sellest dramaatilisest sündmusest pikemalt. Leht kirjatab:

Bombay linna vapustasid 14. aprillil kaks rasket plahvatust. Need toimusid sadamas. Juba järgmisel õhtul võis jaapanlaste poolt kontrollitav Saigoni saatejaam teatada katastroofi üksikasju, kuid Briti-India tsensuur lubas seda teha alles mai keskel.

Õnnetus juhtus ühel Kanadas ehitatud 8000-tonnisel nn. Liberty-laeval. Suur hulk sadamatöölisi oli parajasti lossimas laeva laadungit, mis koosnes vanarauast, puidust, puuvillast, kullakangidest rohkem kui nelja miljoni dollari väärtuses ja 309 kantstriat lõhkeainetega. Äkki puhkes tuli ja väljalaadimistööd tuli katkestada. Tuli algas puuvillalaadungi juures ja levis kohutava kiirusega. Kell 4 värvus seni pruun suits äkki piimvalgeks ja tohutusuur leeksammas lõi üles. Laevasild sulas kuumuses ja laevamastid langesid alla. Tuletõrjejuht andis seejärele käsu kustutamistööd lõpetada ja laevast eemalduda.

Veidi hiljem tekkis esimene plahvatus, mis oli niivõrd tugev, et üks 4000-tonnine laev, mis asus põleva laeva läheduses, paisati läbi õhu randa. Kõik, mis oli laevadekil, teiste hulgas ka seitse suurt kustutuspritsi, kadusid laimetesse.

Üks kullakang paisati ühe maja rõdule, mis asetses õnnetuspaigast ühe miili kauguses. Üks ohvitser tuli üleni tahmasena ja verisena Taj Mahali hotelli ja hüüdis: „Õhus lendavad inimeste käed, jalad ja pead, see on kohutav!" Tuli laienes vaheajal üha rohkem. Kõikjal tekkisid tulikahjud. Suits oli niivõrd tihe, et taevast üldse näha ei võinud ja et pärastlõunal valitses ööpimedus. Politseinikud, tuletõrjujad ja sõdurid rakendati kustutamistöödele ja paanikat rahustama.

30 minutit pärast esimest plahvatust järgnes teine, mis tegi veelgi kohutavama laastamistöö. Nüüd ähvardas tuli kogu linna tema 1.500.000 elanikuga. Ameerika, Briti ja India väed võitlesid viis päeva tulega. Kogu aeg tuli üksusi ühest linnaosast teise appi saata. Pioneerid lasksid mitusada hoonet õhku, et tõkestada tule teed.

Lõppeks avaldati ametlikult poolt ohvrite nimestik, mis sisaldas 360 surnut ja 1815 haavatut. Kuid sadamas ujusid inimkehade osad, nii et tegelik ohvrite arv ei selgunud iialgi. Vähimalt 50.000 inimest jäi peavarjuta. Tõenäoliselt tekkis tuli kergesti süttivate ainete nagu näiteks puuvillapakkide juhuslikust süttimisest. Sabotaaži tunnusmärke ei leitud.

Moskva agendid Jerusalemas

Valmistatakse ette uut toetuspunkti bolshevikkudele

Stokholmist, 31. 5. (DNB). — „Dagens Nyheter" teatab Jerusalemast, et seal on äratanud suurt tähelepanu kahe Nõukogude Liidu Kairo saatkonna kõrgema ametniku külaskäik. See olevat kandnud ametlikku iseloomu. Oletatakse, et Nõukogude Liit kavatseb Palestiinas avada konsulaati.

Kivimäki Helsingis

Helsingist, 31. 5. (DNB). Soome saadik Berliinis Kivimäki saabus koos abikaasaga lühikeeksa puhkuseks Helsingisse.

Türgi valitsusele avaldati usaldust

Ankarast, 31. 5. (DNB), Türgi parlament lõpetas eelarve vaidlused usaldusavaldusega Saračoglu valitsusele. Vaid üks hääl anti valitsuse vastu.

„Tsensuur märatseb"

Egiptuse ajakirjanduse ikestamine

Antakye, 1.6. (DNB). „Egiptuse tsensuur märatseb", kirjutab ajakiri „Rose el-Jusef", „ent ainult egiptuse ajalehtede vastu, kuna aga Kairos ilmuvad inglise ajalehed ei ole tema eeskirjadega seotud." Üks neist võis hiljuti endale lubada tsensuuri arvustada, ilma et lehte oleks karistatud. Seevastu oli egiptuse lehtedel suurte malaariavaidluste puhul Egiptuse parlamendis keelatud neid kommenteerida. Ainult üks inglise ajaleht tohtis karistamatult sellele osutada, et nüüd teadvat kogu maailm, et see taud valitseb ka Port Saidis, ja et olukord olvat väga tõsine. Iga araabiakeelne ajaleht Egiptuses oleks juba selle märkuse pärast saanud raskete tsensuuritrahvide osaliseks.

Karjala ehitatakse jälle üles

Helsingi, 1. 6. (DNB) Majanduslik ajaleht „Kauppalehti" kirjutab Karjala ülesehitamiskavast. Juba käesoleva aasta esimesel neljal kuul on Karjala ülesehitamiseks kõigil aladel tehtud rohkem kui kunagi varem. On ehitatud 2860 uut elumaja ja asutusehoonet, parandatud 1600 vana ehitust. Põllu- ja metsamajandust on üldise põllumajanduskampaania raames niivõrd tõstetud, et loodetav lõikus, mis juba rahu ajal andis 12% kogu maa toodangust, lubab oodata veelgi suuremat protsenti. Ka teistel aladel on Karjala elanikkond arendanud suurt algatusvõimet ja pidevat töökava.

Õhulahing Lavansaari juures

Berliin, 1. 6. (DNB) Esimese suvistepüha hommikul ründasid Saksa lahinglennukid Lavansaari ees Soome lahes Nõukogude rannalaevu. Üks laev uputati, teine süüdati põlema. Mitut väiksemat laeva vigastati. Tugev vaenlase jahilennukite üksus, mis püüdis rünnata Saksa lahinglennukeid, lööd Saksa jahilennukite poolt tagasi, kusjuures hävitati üheksa Nõukogude lennukit. Tammelehise kandja Adomeit tulistas sealjuures alla oma 150. vastase.

USA lendurkindral kadunud

Genfist, 1. 6. (DNB). „Daily Herald" 30-dast maist teatab, et USA brigaadikindral Russel Wilson on kadunud teisest päevaseest rünnakust saadik Berliinile. Tema lennuk olevat juba enne pommide heitmist Berliinile põlema läinud ja varsti peale seda õhus plahvatanud.

De Valera valimisvõit

Stokholmist, 1. 6. (DNB). Dublinist teatab Reuter de Valera valimisvõidust parlamendivalimistel. Kolmapäeva õhtuni kokkuvõetud valimistulemuste andmetel saab de Valera erakond 42, Fine-Gaeli partei 11 ja ülejäänud neli erakonda samuti 11 kohta.

Rumeenia tagala säilitab töövõime

Bukarestist, 1. 6. (DNB). Moldau rindele lähimas Jassõ piirkonnas suudeti põllumajanduslik külviplaan täita 90% ulatuses. Seda tõsiasja konstateeriti haldusalalisel nõupidamisel, milleks Bukarestist sõitis Jassõsse kulk ministreid ja riigisekretäre.

Saaremaal uus maanõunik

Sisedirektori otsusega on nimetatud Saare maavanema ettepanekul 28. aprillil 1944. a. surnud Aleksander Nepper'i asemele uueks Saare maanõunikuks Madis Peeker.

Põgenik masshauast

Kuklalasud tööst väsinud rumeenlastele

Jassyst, 25. 5. Meie ees seisis umb. 50. aastane rumeenlane Georgphe Gogulescu, kes leiti meelemärkusetult rumeenia sõdurite poolt ja riietati ümber pärast seda, kui tema verised riided olid kehalt eemaldatud.

„Ma tulen masshauast," algas põgenik oma seletust; „ja jäin ellu ainult ime läbi. Mind oli määratud ühte töökomandosse, mis koosnes Zabriceni küla, kus ma elasin, ja ümbruskonna järelejäänud elanikest. Meid rakendati ehitustöödele ühes reservpositsioonis, mis asus metsa veeres. Pärast nädal aega kestnud pingutavat tööd varisesid paljud meie meeskonnaliikmetest kokku, kuna ületas igasuguse inimliku jõu töötada 15 tundi päevas laskurikraavides, saamata sealjuures küllaldaselt toitu.

Kuna nägime, et me surmast niikui-nii ei pääse, seletasime ühel pärastlõunal, et me ei suuda tööle minna. Poliitiline komissar Seloveitshik käskis, kuigi ta nägi meie täiesti kurnatud seisukorda, otsekohe tööle asuda. Kuigi ta ähvardas meid surmaga, ei olnud me võimelised minema töökohta. Seepeale piirati meid kohalekutsutud NKVD vägede poolt ümber, seoti kinni ja veeti 3. km kaugusel asuvasse kivimurdu.

Lõpuks jõudsime nimetatud augu juurde, mille äärele meid seati. Bolshevikud hakkasid nüüd kinniseotuid kuklalaskudega likvideerima. Kui minu naaber langes surnana kauda, kukutasin enda ise alla ja minule määratud lask kiskus mult ära ainult vasaku kõrva. Kaotasin ainult hetkeks mõistuse ja kuulsin, kuidas bolshevistlikud timukad kühveldasid mulda augu peale ja siis mõrvast väsinuina eemaldusid.

Õnneks oli vahepeal läinud täiesti pimedaks ja ma suutsin end viimse jõuga mind katvast mullakihist välja kaevata ja august välja ronida. Kogu öö ekslesin metsas, kuni jõudsin Rumeenia liinideni, kus ma meelemärkusetult lamama jäin".

Nõukogude kevadofensiiv

Viies sõjakevad tõi juba oma esimeses faasis kaasa ühe neist sõjalisist kriisidest, mida sel aastal on oodata arvukail rindeil. See kriis saabus idas, kus Stalin teostas tohutu masside ja materjali koondamisega kevadofensiivi, mis oma ägeduselt ületas kõik eelmised ja nõukogude väejuhatuse arvestuste järgi pidi olema lõpuvaatuseks möödunud aasta juulis alanud heitlusele. Kui nõukogude armeed olid seni ainult samm-sammult edasi tunginud, siis pidi see ofensiiv vallandama laviini, mis pidi ära pühkima saksa ida-armeed ja avama väravad Euroopasse. See, mis 1943. a. juulis, tänu saksa vägede õigeaegsele vastulöögile Kurski ja Harkovi vahel, ebaõnnestus, pidi nüüd iga hinna eest saavutatama, nimelt läbimurd Balkanile.

Bolshevistlik väejuhatus tegi 1943. ja 44. aasta „kestusofensiivi" kogemusist kõik järeldused ja otsustas läbi viia radikaalseid samme, muutes seejuures täielikult oma taktikat. Kui seni oli harrastatud võitluste raskuspunktide pidevat üleviimist ühest rindeosast teise, koondati rünnakuoperatsiooni kogurasku nüüd ainult lõunalõiku. Kõrvalejuhtimismanöövreist teistes rindelõikudes loobuti teadlikult ainult põhjas, Narva ja Ostrovi vahel rakendati tegevusse tugevamaid jõude, et mitte kaotada Balti ruumi piiril saavutatud positsioone. Muidu aga koondati bolsevike lõunaarmeesse ¾ kõigist kasutada olevaist jõududest. Uute hoolimatute mobilisatsioonidega loodi suured ja arvukad reservid. Selleks mobiliseeriti vabrikutöölised Uuralist ja Siberist, kes asendati hiina kulidega, 15-aastased lapsed ja 60-aastased kolhoosnikud ning loomulikult ka „vabastatud" alade „poliitiliselt" kahtlane elanikkond.

Ilmastik oli bolshevikele ofensiivi alustamiseks ebatavaliselt soodus. Pidev halb ilm raskendas saksa õhuluuret ja ei võimaldanud õigeaegselt ja täies ulatuses kindlaks määrata nõukogude vägede koondamisi. Ofensiivi algusel tekkinud sula ja sellest tingitud põhjatud teed raskendasid aga erakordselt saksa vägede kiireid ümbergrupeerimisi vastavalt selgunud nõukogude rünnaksuundadele. Seejuures ei tohi ka unustada, et saksa väed pidid sõdima arvuliselt tohutult tugevama vaenlase vastu. Nõukogude väejuhatuse plaanide teostamist soodustas ka asjaolu, et propagandaloosungitega üles kihutatud nõukogude sõdurid ründasid väga hoogsalt ja meeleheitlikult, lootes näha selle tulemusena sõja peatset lõppu, mis oleks tähendanud ka lõppu nende kannatustele. See soov ja igatsus rahu järele innustas nõukogude sõdureid edasitungile läbi pori, tule ja surma, kuna Moskva propaganda oli neile seletanud, et lõunaofensiivi õnnestumine tähendab rahu.

Seega olid eeldused saksa tõrjeks äärmiselt rasked. See asjaolu aga, et kõigest hoolimata õnnestus saksa rinnet raskemais võitlusis tagasi tõmmata, ilma et saksa väegruppide ajutised sissepiiramised oleksid muutunud nõukogude võidukaiks hävituslahinguiks ja ilma et bolševike läbimurrud oleksid viinud kogu saksa rinde kokkuvarisemisele, on uueks tõendiks saksa sõjakunstist ja väejuhatuse võimeist. Ajutiselt äralõigatud ja sissepiiratud väeosad murdsid end läbi, suuremad sissemurrud rindesse suleti raskemaiski taandumistingimusis, ühendused taanduvate üksuste vahel seati vasturünnakutega taas jalule ning kõige selle kõrval jõuti purustada sõjaliselt tähtsad seadmed mahajäetavais linnades nagu Nikolajev, Odessa ja teised, ning evakueerida suuri sõjamaterjali-hulki. See taandumine oli kahtlematult üks raskemaid operatsioone, millega saksa sõjavägi pidi toime tulema, ning vahepeal näis isegi, et korrapärane taandumine uuele kaitsejoonele osutub inimlikult üle jõu käivaks. Lõpuks aga ilmneb ometi, et saksa väed suutsid siiski vastu panna sellele tohutule survele ja asuda Kagu-Euroopa piiril uutele positsioonidele. Nende positsioonide ees puruneski siis nõukogude pealetungihoog.

Nüüd saabus võitluste faas, kus nõukogude ofensiivilained murdusid saksa kindla, mitte sammugi taganeva vastupanu ees. Ühtlasi andis end tunda nõukogude varustusteede pikaksvenimine, mille tõttu nad olid headeks märklaudadeks saksa lennuväele. Tugevate operatiivsete reservide rakendamine saksa poolt lõi omakorda eeldused edukaiks vasturünnakuiks — ning nõukogude laviin hakkas aegamööda tagasi veerema.

Nõukogude rünnakuvõime piir oli seega aprilli lõpupäeviks saavutatud, kuna saksa jõud leidsid alles siis täit rakendust. Seda võitluste uut faasi iseloomustab kõige paremini nõukogude väide, et sakslased olevat äkitselt alustanud „suurt ofensiivi, mille taolist kaua aega ei olevat nähtud". See väide on õieti oma nõrkuse tõendiks, kuna saksa sõjaväelised ringkonnad ei mõtel nudki kõnelda mingist „ofensiivist", vaid kõige rohkem ainult „rindeõgvendamisest". Bolševistlik propaganda pidas aga vajalikuks leida kiiresti mõne vabanduse, et õigustada oma tagasitõmbumist saksa vasturünnakute ees, kuna vastasel korral nad oleksid olnud sunnitud tunnistama, et Euroopasse sissetungimise plaan on ebaõnnestunud ning tohutuid ohvreid nõudnud ofensiiv on jällegi kord osutunud asjatuks.

Kahtlematult on nõukogud vallutanud oma lõunaofensiiviga suuri maaalasid ja viinud oma rinde kaugele edasi. Kuid need maa-alad on esialgu majanduslikult väärtusetud ning teiseks on bolševike ühendusteed nüüd veninud väga pikaks, kulgedes läbi tühja ruumi, mis edasi-tagasi vooganud võitluste tagajärjel on täiesti purustatud ja rüüstatud. On vägagi küsitav, kas see kord on eeliseks nõukogude sõjapidamisele.

Ka bolševike võimaluste optimistlikema hinnangu juures võiks seda lugeda eeliseks ainult nii kaua kui Saksamaa on idas sunnitud võitlema ainult osalise jõuga, kuna tema peatähelepanu on suunatud läände. Milleks aga kujuneb olukord siis, kui lahendus läänes on saavutatud? Mis juhtub aga siis, kui Saksamaa saab jälle opereerida täie jõuga. Kes usub siis veel seda, et edasitung Dnepri kindlalt tsentraalpositsioonilt Pruti ja Dnestri liikuvaile seisukohtadele oli nõukogudele positiivseks eduks.

P. A.

„Keegi ei usu enam sellistesse valemitesse"

Rumeenia ajaleht Churchilli illusiooniplaanidest

Bukarestist, 1. 6.(DNB). „Keegi ei usu enam sellistesse valemitesse," märgib „Curentul" Churchilli poolt kuulutatud uue rahvaste nõukogude loomise kasvatsuste suhtes. Mõte uutlaadi Genfi liigast — nii kirjutab ajalehtpeab ilmset äratama uusi illusioone ja audma praegusele sugupõlvele naiivse usu odavaid rõõme. „Aga," nii rõhutab „Curentul", „rahu jaoks tõotatud imepärased asutused jätavad meid edasi skeptiliseks, nimelt meid, kes me nõnda uskusime ühesse süsteemisse, milline kokku varises, purustades endaga koos ka nii palju piire, nende hulgas ka meie enda omad.

Eesti Omavalitsuse juht Kopenhaagenis

Kopenhagen, 29. 5. (DNB) Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe, kes läbisõidul viibis Kopenhaagenis, jutustas „Fadrelandeti" esindajale antud jutuajamisel bolševistliku okupatsiooni õuduseajast Eestis:

„Kui Saksamaa sõja puhkemisel Nõukogude Liiduga Saksa väed ei oleks tulnud Eestisse, siis oleks kahtlemata „likvideeritud" kogu Eesti elanikkond," ütles dr. Mäe. „Tollal tervitati Saksa vägesid kõikjal kui vabastajaid ja täna, kus rinne asub jälle Eesti piiril, sõdime me õlg õla kõrval oma saksa võitluskaaslastega.

Vangilangenud nõukogude komissaride juurest leiti juhised, mis tõestavad nõukogude venelaste taktika muutust eestlaste suhtes. Neid ei küüditata enam, vaid nad tapetakse kohe halastamatult. Kus eestlased on langenu enamlaste kätte, on seda ka tehtud. See on maksev kõigi meeste-, naiste ja laste kohta.

Me oleme teadlikud oma ülesandest kommunistidevastase eelpostina. Me tunneme end olevat seotud Saksamaaga ja kogu Euroopaga ja eriti ka Taaniga, kelle vaprad sõdurid sõdivad külg külje kõrval meie sõduritega Eesti piiril.

Meie, eestlased, ei saa aru ükskõiksusest, mis paljudes maades ilmneb bolševike suhtes. Eesti rahvas tunneb bolševismi hädaohtu kogu selle ulatuses ja seepärast võitleb ka tema vastu."

Invasiooni pealahing tuleb „Atlandi vallil“

Ühteaegu võib toimuda mitu vaenlase maabumiskatset kas L.-Prantsusmaal, Portugalis, Norras jne.

Kolonel v. Olbergi huvitav kirjutis „B. Börsen-Zeitungis“ oodatavast invasioonist

„Igapäev võib näha erapooletute ja vaenlase ajalehtede veergudel küsimust: Millal algab invasioon? Ja sedasama võib kuulda ka kõige laiemates seltskondlikes jutuajamistes,“ kirjutab kolonel v. Olberg „Berliner Börsen-Zeitungis“ pealkirja all „Invasiooni pale“.

Oma kirjutise sissejuhatuses rõhutab kolonel Olberg, et invasioon ei toimu ühtse ettevõttena, vaid paljude algatuste näol, millele pärast järgneb otsustav suurrünnak — invasioon. Kui saksa sõjajõudude ülemjuhatus peab invasiooni ettevalmistuseks inglaste ja ameeriklaste õhujõudude rünnakuid Lääne-Euroopale, siis Londoni ajakirjandus nimetab selleks suurrünnakut Itaalias. Sellele vastukäivalt teatab „Manchester Guardian“ kategooriliselt, et tee Berliini ei kulge mingil tingimusel üle *Itaalia*. „Krasnaja Zvezda“ omakorda peab võitlusi Cassino sektoris brittide ja põhjaameeriklaste püüdeks hoida oma inimesi ja materjale. Invasiooni aluseks võib aga kujuneda iga eriline algatus, kui see areneb suurlöögiks ning ootamatult evib kõiki tungivalt tarvilikke eeltingimusi. Edasi jatkab kolonel Olberg:

„Invasioon on suur, laiaulatuslikult mõeldud sõjaline algatus, mis ühelgi juhul ei saabu nagu välk ühe päevaga.

Ta ähvardab kogu Euroopa rannikut. Maabumise võib järgneda kord siin, teine kord aga mujal.

Juhtiv üksus, samuti kui St. Nazaris — aga ainult palju jõulisem, võib püüda maabuda Prantsusmaa rannikul või Norras, Saksa lahes, Seloniki juures või Portugalis, võib tekkida isegi mõni sillapeakindlustus, nagu see õnnestus Nettuno juures. Õhudessantüksused, koguni

mitme diviisi tugevuses võivad maanduda kusagile saksa tõrjerinde taha,

kuid kõik see pole veel invasioon. See võib areneda kõigist neist kokku ja igast üksikust maabumisest võib tekkida suurofensiiv. Meil tuleb arvestada, et meie vaenlane püüab rünnata mitmest kohast korraga. Saksamaa ja ta liitlased on asunud nii tõrjele, et kogu Euroopa võitlusruum moodustab ühe tervikliku hiigla positsiooni. Saksa juhtkonnal on aga see eeldus veel, et ta tegutseb seesmistel liinidel ning on võimeline heitma iga hetk vajalikke diviise paikkonda, kus arenevad rasked lahingud. Seda teab ka vastane ning seepärast püüab ta ulatuslike, tähelepanu ärajuhtimise lahingutega saavutada saksa jõudude tükeldamist.

Nii vaatleme invasiooni paljude algatusena, mida võib sooritada kord tugevamate kord nõrgemate jõududega. Ainult üks neist kujuneb lõpuks otsustavaks suurlahinguks.

Ja see toimub kahtlematult ainult Atlandi valli juures.

Iga invasioon, millele antakse otsustav tähtsus, tuleb nädalaid ja kuid pidevalt järelveoga kindlustada. Seepärast pole mõeldav, et liitlased algaksid otsustavaid üritusi Aafrikast või Väike-Aasiast. Üksnes Briti saar on etappruumiks ja õhujõudude baaslaevaks säärasteks hiiglaalgatusteks, mida nõuab pealöök. Ning liitlased tahavad seda otsustada enda kasuks.

Rasked nädalad seisavad ees, kuid saksa juhtkond on ettevalmistatud kõigeks. Kus vaenlane ka ei algaks, seal murrab ta oma hambad graniidi vastu. Eriti aga seal kus leiab aset otsustav löök.“

Kaks Rannu naist

Punkritelinnas puhkes kirjeldamatu elavus, kui ühel hommikul sarvehäälena rändab punkrist punkrisse teade: „Naised laagris!“ Niisugust jooksmist polnud kaigasteed ja nii imestunud nägusid alles uued punkrid veel kunagi näinud. Uksed vallandusid üksteise järele ja kummisäärikuis mehed ei läbenud püsida enam kaigasteedelgi, vaid valisid lühemaid radu läbi vee.

Ja tõesti, otse sealpool laagritpoolitava oja silda seisis kaks naist, nagu äraeksinuna siia sügavasse soopadrikusse. Harilikud mugavused nagu pehme ase ja korralik elumaja — need on nagu-nii unustatud peagu kõigi sõdurite poolt kuid siin soodes, kus juba paar kuud võitlevad ühe eesti. piirikaitserügemendi mehed, unustatakse ka teised inimesed. Ainult siis, kui välipost toob soistesse kaugustesse oma rõõmustava läkituse, meenuvad kodud ja perekonnad, tuttavad ja muu hulgas ka see tõsiasi, et on veel olemas — naisi!

Niisugune oli umbes lugu, mis sel hommikul pöörase kiirusega linastus punkrite asulas. Kuid lool oli, nagu selgus, ka oma eellugu. Asja algatajaks oli Rannu Maanaiste Selts, kes tuli ilusale mõttele sel viisil meelde tuletada oma mehi. Päevi küpsetati kogu vallas saiu, praeti mune ja valmistati pakikesi. Kokku saadi terve autokoormatäis, mis saadeti vastava saatkonnaga, milles ei puudunud hulk naisigi, teele rindele. Ja kahuritekõminasse olid nad nüüd jõudnudki, ehkki naiste arv oli kahanenud kahele. Mitte, et teised oleksid kartma löönud, kuid sõiduaeg venis pikemaks ja paljude sõidulubad hakkasid kaotama maksvust.

Kui meeste meeled olid veidi rahunenud, järgnes küsimusterahe kodumaa uudiste saamiseks. Soodes võitleja tunneb alati suurimat igatsust ajalehtede, kirjade ja kodust tuleva „ahvi“ järele. Niimoodi kuuldi siis uudisi, kuna välitelefonid hakkasid kokku koguma kõiki rügemendi koosseisus olevaid Rannu valla mehi.

Muidugi tahtsid ka eesti grenaderid omalt poolt millegagi uhkustada ja hakkasid külalistele näitama oma punkreid. Seejuures naised olid püsti hädas — ei leidnud uksi, oli ainult mingisugune „auk“, nagu nad ütlesid. Rügemendi naljahammas laulis veel mitmel päeval: „Uksi-aknaid pole ees, vundamendist käin sees“. Aga kõik, mis sees nähti, osutus niivõrd kenaks, et leidis heakskiitmist.

Rannu mehed kogunesid vähehaaval pataljoni staabi juurde, kaks vaprat naist aga, Loore ja Leida, kippusid niikauaks vägisi lähemale rindele, et näha „ . . . kuidas ja kus meie mehed õige on“. Oli enne tükk tegu, kui nad rahuldusid vaid ühe miinipilduja vaatlemisega ja seletusega, et enamlased on kohe siinsamas metsa taga, mispärast veelgi ettepoole minna on võimatu.

Ja edasi läks muidugi nii, nagu sellistel kordadel ikka läheb: pakid anti meestele üle ja nii rõõmsaid ja tänulikke nägusid, millega Rannu mehed võtsid vastu oma kingitused, näeb ainult rindel, seal kus ollakse unustanud peagu kogu eraelu, kus elatakse alatises võitluses ja mõeldakse hellusega kodule. Ning kui siis kodu vastu mõtleb, siis hõiskab rindemeeste käes akordion ja soontesse valgub taas uut elujõudu.

Veel kaua seisid eesti grenaderid õhtuhämarikus tee veerel. Lehvitades lahkujaile ja saates oma parimaid soove siunapoole metsi, kus algavad talud ja põllud, kus algab kodumaa. Juttu ja mälestusi aga jätkub küll mitmeks nädalaks või kuuks.

Nüüd aga ootavad kõik mehed selles väeosas oma koduvaldade ja -linnade naisi . . .

Sõjakirjasaatja Paul Võrno.

USA armees on kindral Eisenhoveri seletusel iga 10. sõdur neeger. „Joondu!“

„Punane udu“

Film punasest õudusteaastast Eestis

Riias on valminud „R i g a F i l m i“ toodanguna dokumentaalfilm enamlaste võimuaasta üle Eestis. Film kannab tiitlit „Punane u d u“ ning jookseb 45 minutit. Möödunud nädalal toimus nimetatud filmi eestikeelse teksti sisserääkimine, mida teostas Felix Moor. Juba kõige lähemal ajal võib oodata filmi jõudmist Eesti kinodesse.

„Punane udu“ on film, millesse on koondatud algusest lõpuni kõik kättesaadavaks osutunud originaalsed filmiülesvõtted punase õudusteaasta sündmuste üle Eestis.

Eesti Omavalitsuse juht saabus tagasi

Eesti Omavalitsuse juht dr. M ä e saabus Saksamaalt tagasi ja on asunud oma ametiülesannete täitmisele.

Sisedirektor korralisel puhkusel

Sisedirektor O. A n g e l u s on läinud korralisele puhkusele ning tema kohuseid täidab Eesti omavalitsuse juht arvates 31. maist.

USA-s suureneb sõjaväest kõrvalehoidujate arv

G e n f i s t. (DNB). New-Yorgist saabunud andmetel teatas salajase liidupolitsei direktor Edgar Hoover, et juhtude arv, millistes mehed püüdsid kõrvale hoida mobilisatsiooni eest, on käesoleva maksuaasta esimese 10 kuuga tõusnud eelmisega võrreldes 66% võrra.

Nõuk. Liidu vallutamisihad

Jälle on langenud suur tükk Moskva saatanlikust maskist

Nõnda nagu inimeste hulgas leidub selliseid, kes on juba sünnipäralt varustatud kiire ja olukorra õige taibuga ning teisi, kelle loomulikult mõistuselt altes asjaolude areng ise on võimeline kiskuma olukordade või sündmuste põhitõdesid varjutavat udukatet, nõnda on see tihti ka tervete rahvastega.

Kui algas käesolev sõda, siis leidus rahvaid, kes olukorra ja bolshevismiohu suurust õieti ning kiiresti hinnates asusid otsekohe võitlema saksa sõduriga õlgõla kõrval, et kaitsta oma rahva elu ja tulevikku. Aga leidus rohkesti ka neid, kes uskusid, et teiste võitlus ja võit on küllaldaseks tuleviku pandiks neilegi, või kui need võitlejad ei võidagi, — nemad ei ole ju võidelnud ega sõdinud bolshevike vastu ja ega siis bolshevikud neile ka midagi teel

Sõda arenes aga omasoodu ning kahe üksteisest erineva revolutsiooni vahelisest võitlusest sai uus maailmaheitlus, kus aeg kooris bolshevismi poolel oletatust veelgi suuremal määral esile — juudi. Selleks, et seda siinkohal liigne kord meenutada, on momendil kõigile liiga selgesti teada relvavõitluse areng idas nüüd varsti kolme aasta jooksul. Palju enam tunneme siinkohal aga huvi küsimuse vastu, kuhu on olukord kõiki saladusi ja varjamisi tükkhaaval selgitavas aja suures valguses nüüd jõudnud ja millist selgust omame praegu ka nende jaanalinnu-poliitikute tuleviku ning väljavaadete suhtes, keda üksi nimetasime

Sellest ei ole kaua tagasi, kui juutlik-bolshevistlikku ekspansioonitungi põdev ida püüdis kogu maailmale selgitada oma „püha“ õigust Eestile, Lätile, Leedule, muidugi ka Soomele, sest kõik nende rahvaste eluruumid kokku moodustavad ju Soome lahe ning Läänemere võtme ja kujutavad endast seega õigupoolest hiilgavat hüppelauda Lääne-Euroopa vastu. Me teame ka seda, et need rahvad asusid kõige energilisemalt välja oma ajalooliste õiguste ja elu eest, teame sedagi, et igavärviliste vareste näljased kraaksatused, milles püüti juba ennustada Eesti „vabastamist“ s. t. eesti rahvalõpliku hävitamise tähtpäeva, muutusid stepihordide armetuiks laibamägedeks meie idapiiril, ja seda suuresti ka tänu eesti isade ja poegade põlisele vabadusarmastusele ja sõdurivaimule. Neid, keda eestlastest bolshevike ajutistel sissetungidel meie idapiiri raba- ja soomaastikku suudeti „vabastada“, ei ole siiski liiga palju.

Aga siis tulid üksteise järele uued teated. Aeg ise kooris nad välja ja asetas maailma silmi ette. Selgus Nõukogude Liidu osatähtsus kavatsetavas Norra okupeerimises, kerkis loor Teherani konverentsi kulissiide taguste eest, kus Põhjamerre pääsu nimel seti Staliniga juttu ja anti talle lubadusi Nõukogude vasallriigi loomiseks Kieli kanali äärde Elbe suudmesse, seega peagu Süda-Saksamaale, sai lõpuks teatavaks ka käesoleva sõja suurim sensatsioon-dokument, millega kogu Balkan loovutati N-Liidule.

Kõik need teated on lähtunud vaenlase oma leerist ja jõudnud maailma silmade ette ning kõrvade kuuldavusse vaenlase oma ajakirjanduse kaudu. Käesoleval korral on see eriti oluline, sest seega ei tohiks küll olla enam võimalik ka kõige uskumatumagi puhul hämar mõtteniit, et nende asjaolude aluseks võiks olla propaganda. Ei, siin räägivad vaenlase leerist tulnud tõsiasjad, ning räägivad nimelt kõige selgemat keelt bolshevikest, nende „liitlastest“ nimetatud ka „väikerahvaste kaitsjaiks“! — ja Euroopa, võib-olla koguni kogu maailma saatusest.

Piltlikult üteldes on see omamoodi „penni-poliitika“, millisele rajab Nõukogude Liit oma Euroopa hävitamise kava. Meie, eestlased, tunneme seda üsna hästi ajajärgust, millal bolshevikud sundisid end peale baaside „rentnikeks“ meie pinnal. Et pennidest peagi kasvavad margad, näitas päev, millal hall ja lohkav lohe, kutsutud punaarmeeks, valgus kõikidesse meie asulaisse ja linnadesse, lõmastades kiiresti meie majanduse, kultuuri ja kõik, mis meile oli suur ja püha ning läänelik.

See oli tõona ja meil, ent veel selgemaks on aeg koorinud olukorra tänaseks. Moskva taotlused Läänemere-maadel ja Norras on parimaks tõendiks Liidu poliitika suundadest põhjas. Ei ole vaja pikemaid kommentaare olukorra iseloomustamiseks kui vaid märkus, et Läänemere muutumisega lahtiseks laevateeks Nõukogude Liidule oleks talle tee lääne kallale vaba.

Euroopa keskosa pussitamine on ettenähtud Poola ja Kieli vasallriigi kaudu, millega ühel ajal oleks siis N-Liidule tee vaba ka Põhjamerre. Takistavat tegurit siin enam vahel ei oleks.

Kolmandast küljest käsitletakse aga ka Balkanit Nõukogude haldusalana, mis ei tähenda midagi vähemat kui Jugoslaavia ja Kreeka siimapilkset muutumist Nõukogude „vabariikideks“, Türgi kindla absorbeerimise algust ja vaba teed Egeuse merre.

Sõjapoliitiliselt ja ka geograafiliselt seisukohalt võiks käsitleda küsimust veelgi pikemalt ja arusaadavamalt, ent selles osas jääksime praegu olemasolevail aluseil siiski veel ootama sündmuste edaspidist arengut, mis tõotab kindlasti veel mõnegi huvitava üllatuse.

Märksa enam huvitab meid seevastu käesolevas küsimus, millise jätku omab siia too uus aste Nõukogude „penni-poliitikas“, millisena ju seda tuleb kahtlemata võtta. Et löökidega n.-ü. Euroopale pähe, südamesse ja alakehha Nõukogud oleksid korraga saanud Euroopa peremeheks, selles ei ole kahtlust. Aga peremehel tuleb teostada oma aladel kindlat tahet, ning see on siinjuures veelgi olulisem — Euroopa rahvaste, nii võitlejate kui ka mittevõitlejate, nii sõprade ja mängukannide kui ka sirge selja ja tugeva ajuga, seisukohalt. Mis neid ootaks, kui Euroopa saatuse tahtel võiks minna seda teed, mida nõuab Stalin ja lubavad Roosevelt ning Churchill, ihaldavad aga jõudid?

Ei ole saladus, et Nõukogude Liit kaugeltki oma piirides elavate väikeste suguharurahvaste elulaadi suhtes ei suutnud rakendada kahe ja poole aastakümne jooksul nõukogude süsteemi. See on kehtiv eriti Kaukaasia vabade väike- ja mägirahvaste osas, kes võtsid lihtsalt kätte ja siirdusid esimese nõukogudeliku surveavatduse puhul teise asupaika. Nüüd on Moskva suutnud need killukesed aga likvideerida sellega, et nii balkaarid, kabardiinid, karatšaisid, mägiosseedid, tšetšeenid, inguššid kui ka Tereki kasakad saadeti asumisele Siberisse ja Uurali ruumi. Neile asemele toodi georgialasi Taga-Kaukaasiast, kes polnud samuti režiimi-truud.

Pole põhjust rõhutada enam eriti eestlaste, lätlaste, poolakate, ukrainlaste j. t. küüditamist, sest niigi on juba selge, et küüditamine tabab kõiki rahvaid n.-n. „autoneomseilt“ aladelt, sest see on ainuke moodus nende keele ja kultuuri, rahvuslike kommete ja koduarmastuse hävitamiseks ning seega nende sulatamiseks tahtejõuetuks hallika nõukogude inimeste massiks.

Täpselt samuti, nagu ülalkirjeldatud toetuspunktid Euroopa peas, südames ja alakehas on ainult „pennikesed“, mis üha kasvades ja paisudes moodustavad lõpuks suure „marga“ — Euroopa täielik lõmastamise, on ka seni toimunud küüditamised ainult sissejuhatuseks Euroopa rahvaste täielikule Siberi-alade ja Uurali-ruumi sunnitöölaagreisse saatmisele.

Seda näevad ja mõistavad täies selguses need elujõulised poored Euroopa rahvad, kes on asunud relvade juurde ja võitlevad õlgõla kõrval sõduriga oma saatuse ja tuleviku kujundamiseks ning elu säilitamiseks. Nõukogude Liidu diplomaatilised ja sõjalised nõudmised Norrast kuni väinadeni ja Vahemereni on neile avatud kaardiks imperialistliku ja bolševistliku latumistungi kohta üle kogu kontinendi. Inglaste ja ameeriklaste välispoliitiline järkjärguline taganemine näitab aga, et ameeriklastele ei oma Euroopa rahvaste saatus ega tulevik mingit tähtsust, kuna inglased on jõudnud oma nõrkuses koguni juba staadiumi, kus rääkimata oma haldusalade järjekindla kokkusurumise takistamise võimetusest ei suuda näha isegi otsest ohtu iseenestele.

Uus suur tükk maskist, mis varjab Moskva saatanlikku lõusta ja juutide maailmavalitsemise kava, on taas langenud. Selle taga avanevast pildist tuletub aga küsimus, kas on õigustatud väikestegi rahvaste praegu arenev vabadusvõitlus ja pingutused kõikide jõudude, olgu nad siis nii väikesed kui tahes, mobiliseerimiseks tulevase elu ja oma ajaloolise eluruumi nimel. Meie leiame sellele sobivaima ja ainuõigeimi vastuse kui meenutame, et väikestest aineosakestest moodustuvad suured ja pennidest sünnivad margad ning neist suurused kuni astronoomiliste arvudeni.

Selle äratundmise raamis peab meile kõigile olema silmapilgul kõige pealt selge see määratu otsustavus Euroopa puutumatuse ja tuleviku otsustamisel, mis on mängus praegu Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahel arenevas sõjas, ning meie osa selles. See sõda ei ole ta algusest alates olnud hetkegi Saksamaa ega Nõukogude Liidu vaheline võitlus, vaid võitlus kahe jõudude-grupi vahel, millistest ühe püüdeks on Euroopa hävitamine, teisel aga — Euroopa kaitsmine. Samal ajal aga, millal pimedad jõud on liitunud Euroopat hävitada püüdvale poolele, on jõudnud teised rahvad, nende hulgas e e s t i rahvas, kindlale arusaamisele reaalsetest olukordadest ja liitunud kaitsjatega. Kui aga on mängus midagi suurt, otsustavat ja püha, siis on tähtis i g a jõuraas, i g a võitleja, i g a relv. See on arusaam, kaine ja ainuõige, mis uute andmete ja sündmuste taustal peab ulatuma üle meie elu, sest — v e e l ei ole hilja, veel kirjutab aeg arenevate sündmuste ja võideldavate võitluste ajalooraamatut Euroopa kaitsjate kasuks. Meie püha kohus on seda mõista ja töötada ajale kaasa. Peame seejuures meiegi lähtuma teatud määral ja kujul „penni-poliitikast“, aga see „penni-poliitika“ on siiski hoopis vastandlik Nõukogude Liidu omale, sest tema peab sisaldama endast kõik terve elujõu ja uuesti tõusva koidu tunnused Euroopale.

„Positsioonid on kindlalt meie käes“

Hommik oli nagu paljud teisedki soodes edela pool Narvat, sombune ja pilves. Vaikides pidasid eesti grenaderid silmas vaenlasepoolset metsamaastikku, sest sealt võis alati oodata üllatusi. Ühe eesti piirikaitserügemendi kaitsejoon tungib siin hobuserauakujulise kaarena ettepoole, haarates enda all ainukese selle rajooni kõrgustiku ja hoides enamlased all vesises soos. Muidugi üritavad kommunistid alatihti oma rindejoone parandamist ja väljapääsemist pisutki kuivemale maale.

Vaikselt ja rahulikult möödusid hommikutunnid ja hakati juba ootama toidutoojate tagasitulekut, kuid lõuna jäi seekord õigel ajal söömata. Peagu täpselt kell kaksteist päeval prahvatasid ühe pataljoni paremal tiival esimesed mürsud ja miinid. Järjekindlalt lõid sekka uued ja uued miinipildujad, suurtükid ja tankitõrjekahurid, muutes tulistamise ägedaks turmtuleks, mis kandus peagi kogu pataljoni lõigule.

Lakkamatus mürinas, kus polnud võimalik enam vahet teha üksikute paukude vahel, tormasid eesti grenaderid peavõitlusliinile, oodates mudasele maale liibunult turmtule lõppu.

Esimene tulehoog polnud veel täiesti vaibunud, kui pataljoni vasakul tiival võis märgata kaht umbes 50-mehelist enamlaste gruppi, kes lähenesid roomates ja küürakil meie peavõitlusliinile. Silmapilkselt lõppes selles lõigus turmtuli ning tugeva automaatrelvade tule toetusel asusid pruunid kogud hurraatades rünnakule. Kohe väljakutsutud meiepoolses suurtükiväe- ja miinipildujatetules takerdus aga rünnak ja löödi jalaväerelvadega lõplikult tagasi.

Turmtuli algas uuesti, külvates terasevihma, kuid kõvendades ühtlasi poris lamavate meeste vastupanutahet. Koos kanonaadiga õnnestus vaenlase 50-mehelisel üksusel pataljoni keskl̄õigus läheneda kuni viiekümne meetrini meie peavõitlusliinist. Automaatrelvade tuli paiskas ka selle rünnakulaine tagasi.

Nagu jõuetu viha väljendajana järgnes tugev tulelöök enamlaste raskerelvadest, surudes eesti grenaderid uuesti ligi maad. Umbes paarsada enamlast väljus nende positsioonide ette ehitatud poolteise meetri kõrguse plankaia tagant, asudes uuele rünnakule. Rahulikult sihtisid ja päästsid eesti grenaderid, sest vaenlase tagasilöömine olenes nüüd vaid jalaväerelvadest ja miinipildujaist. Suurtükivägi sai tulistada ainult vaenlase reserve, sest nende rünnakutipud olid lähenenud juba kuni 40—50 meetrini. Üks vaenlase raskekuulipilduja asus 40 meetri kaugusel positsioonile, häirides meiepoolset laskemoona juurevedu.

Ilm muutus tormiseks, hakkas sadama vihma, mis paiskus suure hooga võitlevaile meestele. Koos kevaderajuga raevutsesid aga ka enamlased — ikka uusi 200—300-mehelisi jõuke teostas oma rünnakuid.

Võitluselevüs ja viha pani eestlastes unustama kõik muu. Lahing muutus nagu omamoodi hasardiks. „Ma sulle näitan za Stalina!“ urises üks habetunud grenadere, tõustes rahulikult püsti, toetudes seljaga kasetüve najale ja saates välja ühe valangu teise järele oma püstolkuulipildujast. See oli enamlastelt saagiks saadud relv, mis nagu paljud teisedki külvas nüüd surma oma endistele peremeestele. Ainult mõnikord kuuldus kirumisi: „Neetud Tatjana (nii hüüavad mehed vene kergekuulipildujaid), ei taha, näe, oma peremehele peale lasta“. Tõrkeid polnud aga kauaks ja varsti kõneles ühetooniline valang jälle oma keelt.

Kommunistide jalaväelained vajusid vähehaaval tagasi, — neile oli juba küllalt. Kuid kangekaelne kuulipilduja täristas edasi, nagu ei tahaks ta üldse enam lahkuda. Ka mitmel pool mujal soovõsa vahel võis märgata, kuidas enamlased hakkasid sisse kaevuma. Kompaniiülem otsustas omal algatusel tülika raskekuulipilduja kõrvaldada, koostades 6-mehelise rünnakrühma, kelle ülesandeks oli enamlased nende algpositsioonidesse tagasi paisata.

Veel üldises lahingumõllus asusid mehed teele, ületades kiiresti lühikese vahemaa ja naastes ujisama ruttu ühes enamlaste raskekuulipilduja, seda julgestanud kergekuulipilduja, viie püstolkuulipilduja ja ühe haavatud vangiga. Kommunistide viimased jäänused tõmbusid tagasi oma plankaia varju.

Siis, kui tulistamishoog oli lõplikult vaibunud ja mehed sõid hilistunud lõunat, võis pataljoniülem teatada rügemendi komandopunkti: „ . . . langes pataljoni lõiku ligi 3000 mürsku ja miini . . . tõrjuti enamlaste kuus rünnakulainet, igas 200—300 meest. Kogu pataljoni lõigus vaenlane kaotas 117 surnut, kuid tema kaotused mõjuvast suurtükitulest on 2—3 korda suuremad. Meie kaotused — 2 langenut, ja 10 haavatut. Positsioonid on kogu lõigus kindlalt meie käes.“

Sõjakirjas. UNO ANDRE

Praegu on tund, kus iga eesti mees ja naine, kas relvaga või ilma, peab teadma oma kohust.

UUDISEID KODUMAAKONNAST

Tuletõrjeühingute esimehed kogunevad Järva-Jaani

Eesti Vabatahtliku Tuletõrje Liidu algatusel peetakse juunikuus brigaadide kaupa tuletõrjeühingute esimeeste kokkutulekud, kus arutusele tulevad mitmesugused tuletõrje-alased küsimused.

Koosolekuid peetakse üldse kümnes eri kohas ning neist võtavad osa peale tuletõrjeühingute esimeeste ka brigaadipealikud, ülvisjonipealikud ja nende abid. Pealtkuulajaina on võimaldatud osavõtt ka teistel asjasthuvitatud juhatusliikmetel.

Tähtsamaks päevakorrapunktiks on arusannete ärakuulamine kohtadelt tuletõrjeühingute seisukorra, puuduste ja vajaduste üle, ülevaated keskasutuse tegevusest ja võimaluste selgitamine organisatsioonide abistamiseks.

EVT Liidu poolt on koosolekute kokkukutsumiseks brigaadipealikutele saadetud juba laiali ringkirjaline korraldus ning kohtadel on asutud vastavate eeltööde tegemisele.

Koosolek Järvamaa brigaadi ühingute esimeestele toimub 4. juunil Järva-Jaanis, kuhu EVT Liidu poolt sõidavad M. Saari, P. Virak ja J. Raudvee

Õhukaitse selgitustööd laiendatakse

Ka suuremates maakeskustes korraldatakse õhukaitse kursusi ja demonstratsioone

Rööbiti üldise organiseerimistööga on Eesti Õhukaitseliit alustanud kavakindlamat tööd õhukaitsealase selgitustöö läbiviimiseks ja praktiliste oskuste süvendamiseks laiemates hulkades.

Kuna praeguses olukorras on tähtis, et iga kodanik omaks õhu- ja tulekaitse alal vajalikke teadmisi, tahab Eesti Õhukaitseliit oma instruktorite kaudu asuda ulatuslikuma väljaõppe teostamisele, korraldades sellekohaseid kursusi, demonstratsioone ning andes elanikkonnale juhiseid mitmesuguste kaitseabinõude tarvituselevõtmiseks.

Õhukaitse selgitustöö alal on saavutatud häid tulemusi õhukaitse demonstratsioonidega, milliseid Tallinnas on korraldatud kohapealse õhu- ja tulekaitseüksuse poolt juba kaunis rohkesti.

Et süütepommide oht võib tabada ka maa-asulaid, siis edaspidi tahetakse võimaluste piires süütepommide kustutamise demonstratsioone korraldada ka suuremates maakeskustes. Harjumaa osas toimuski pühade eel üks sellesarnane demonstratsioon Kohilas. Edasi on kavas demonstratsioonide korraldamine Kehras, Raplas jm.

Teistes maakondades korraldatakse demonstratsioone maakonnalinnade õhu- ja tulekaitseüksuste poolt, kusjuures maa-asulates püütakse tegevusse rakendada ka kohalikke tulekaitseüksusi.

Hävinud kohtutoimikud uuendamisele

Anti hävinud või kaotsi läinud kohtutoimingute uuendamise määrus

Hävinud või kaotsiläinud kohtutoimingute uuendamise kohta on Eesti Omavalitsuse juhi ja kohtudirektori poolt avaldatud määrus, milles antakse lähemaid eeskirju kohtu-asjaajamiste jatkamiseks neil juhtumeil, kus vastavad dokumendid on läinud kaduma. Määrus jõustub avaldamisega.

Antud eeskirjade kohaselt tuleb avalikus korras jälitatavates süüdistusasjades toimikute hävimise korral juurdlust uuesti alustada.

Erasüüdistuse, hagi- ja hoiuasjades on asjaosalistel õigus asja uuesti alustada enne käesoleva määruse jõustumist hävinud toimikute suhtes kahe aasta jooksul määruse jõustumisest arvates, pärast määruse jõustumist hävinud toimikute suhtes kahe aasta jooksul, arvates toimikute kaotsiminekust.

Kui kohtuasjas oli sisuline kohtuotsus juba tehtud ja selle otsuse kohta on tõestatud ärakiri või küllalt täielik märge lauaraamatus olemas, siis avab kohus asjaosalise palvel, mida võib esitada eespool märgitud tähtaegade jooksul, toimiku ja lisab sinna otsuse kohta sellekohase määruse. Ühtlasi teeb kohus poolte väljakutsumisel selle kohta määruse, et kohtuotsuse ärakiri või märge lauaraamatust asendab kohtuotsust.

Uuendatud kohtuotsuse peale on asjaosalistel õigus edasi kaevata üldise tähtaja jooksul. Edasikaebeõigus ei ole aga sel juhul, kui on andmeid, et edasikaebetähtaeg oli enne toimiku hävimist poole enese süü läbi lastud mööda minna või kui uuendati teise astme kohtuotsus.

Kui on säilinud süüdistusakt või selle ärakiri süüteoasjus, mis on esimeses astmes sisuliselt otsustamata, või puudub otsuse tõestatud ärakiri, samuti märge lauaraamatus, siis tuleb kohtumenetlust jatkata esimeses kohtuastmes süüdistusakti või selle ärakirja alusel.

On aga hävinud teise astme kohtutoimik ühes esimese astme kohtutoimikuga, siis toimub asja uuendamine esimeses kohtuastmes. Kui aga esimese astme toimik on säilinud, toimub asja uuendamine teises kohtuastmes.

Hävinud dokumente, niivõrd kui nende kohta pole antud erikorda, võib asendada nende tõestatud ärakirjadega. Ärakirjade puudumisel võib nende sisu tõendada teiste usaldusväärsete andmetega, eriti tunnistajate ütlusega.

Hävinud toimikut ei tule uuendada sel juhul, kui kohtuotsuse põhjal väljaantud täiteleht on säilinud või kui kriminaalasjus on otsus täitmisele pööratud.

Kohtutoimikute uuendamisel võib kohus ka omal algatusel koguda kättesaadavaid tõendeid.

Enam rõhku turbale

Viimastel aastatel on turvas kujunenud aina tähtsamaks kütteaineks. Eriti sõjaajal on hakatud senisest ulatuslikumalt kasutama Euroopas leiduvaid rikkalikke turbatagavarasid. Kuigi turvas oma rohke veesisaldavuse tõttu on sobiv kütteaineks alles pärast pikemaajalist kuivatamist, on tema tootmine ka võrdlemisi lihtne ja teda leidub küllaldasel hulgal, olles seega sobivaks asendajaks küttepuidule.

Kogu Euroopas teadaolevaid turbavarusid hinnatakse ümmarguselt 110 miljardile tonnile, millest Eesti alale langeb 2 miljardit tonni. Arvesse võttes neid suuri tagavarasid on turbatootmine võtmas järjest hoogu kõigis maades nii kütteaine kui ka mitmesuguste muude temast saadavate produktide hankimiseks. Ka meil tuleb tänavu panna senisest hoopis suuremat rõhku kütteturba tootmisele. Möödunud aasta pehme talve tõttu polnud võimalik küllaldaselt metsa üles töötada ja eriti suuri raskusi oli metsa väljaveoga. Lumetee kestis väga lühikest aega, eriti maa lõunapoolseis osaedes. Raielangid aga asetsevad tihti üsna kaugel suurematest liiklusteedest ja tuleb sinna väljaveovahendina arvesse hobune ning regi, mida aga igal isevarustajal — küttepuude ülestöötajal pole kaugeltki käepärast. Ka eeloleval talvel pole võib olla soodsamaid väljavaateid küttepuidu kättetoimetamiseks ja osa möödunud aastal ülestöötatud puid, mis praegu alles metsades, ei saa järgneval küttehooajal tulla arvesse küttematerjalina. Seevastu aga on turba kohaletoimetamine märksa lihtsam. Tootmiskõlbulikku turvast leidub kõikide asustatud keskuste ja raudteeliinide läheduses, nii et selle kohaletoimetamine ei valmista isevarustajaile ületamatuid raskusi. Kui küttepuid tuleks tihti vedada kohale mitmekümne km kauguselt, on võimalik minna turvast üles töötama vaid mõne km kaugusele raudteejaamast. Arvesse võttes neid asjaolusid tahetakse tänavu suunata ulatuslikumalt kui eelmistel aastatel turbarabadesse kütteainega isevarustajaid — üksikuid ja asutusi. Peale kõige muu on turba ülestöötamine lihtsam ja kergem metsaraiest ning ka naised tulevad sellega tojme hõlpsamini kui puude ülestöötamisega.

Arvesse võttes kõiki neid asjaolusid tohiks loota, et kütteainetega isevarustajad mõistavad täiel määral turba ülestöötamise paremusi ja lähevad küllaltki varakult turbarabadesse varustama endid kütusega eelolevaks talveks. Eriti tuleb seda soovitada veel seepärast, et vaevalt kohapealseil kütteameteil on käesoleval aastal võimalus varustada inimesi küttematerjaliga ja selle muretsemine peab jääma igaühe enda hooleks.

Meil sünnib turbalõikamine kahel viisil, masinaga ja labidaga. Eriti viimane menetlus võiks leida kasutamist isevarustajate poolt. Töö pole väga raske ega nõua ka erilisi oskusi, sellega saadakse hakkama üsna kergesti ja vilumus tuleb peagi. Labidaturba lõikamise kohta annab seletust ja asjakohaseid näpunäiteid turbaeriteadlane A. Raudsepp oma kirjutuses „Käsitsi turbalõikamisest", mis avaldatud 19. mai „Eesti Sõnas".

Maikuu ilmastik on sobiv turbalõikamiseks ja see võib kesta kuni juulikuu lõpuni. Pole soovitav jätta turbatootmist hiljemaks, sest siis pole võimalik turvast sügisilmade tulekuni tarvilisel määral ära kuivatada. Niiske turvas kütteainena aga on hoopis vähema väärtusega kui hästi kuivatatud, kuna tal on omadus absorbeerida endasse niiskust.

Majandus- ja Rahandusdirektooriumi Küttemajanduse Valitsuse poolt on tehtud ettevalmistused tänavusteks turbalõikustöödeks. Kohtadel toimub turbalõikuse korraldamine turbainspektorite võrgu kaudu, kes on ka abiks sobivate turbasoode leidmisel ja isevarustajate juhtimisel turbasoodesse.

Üksikasjalisi teateid kütteturba ülestöötamise kohta antakse linnades kütteametite, maal kohalike maavalitsuste kütteala eriametnike ja turbainspektorite poolt.

Esimene eesti raamatukauplus Paides 100 aastat tagasi

Ürituse algatajaks oli F. R. Kreutzwald

Kui Tartus asutati 1838. a. Õpetatud Eesti Selts, võttis see oma lähemasse töökavasse ka emakeelse kirjanduse rahvale kättesaadavamaks tegemise. Senini olid eesti raamatute müügiga tegelenud peamiselt raamatuköitjad, maal peale selle veel mõned koolmeistrid ja köstrid, kes köitsid raamatuid lisatulude hankimiseks. Märksa harvem müüdi neid talurahva kauplustes, kuna tavalises saksa raamatukaupluses eesti kirjandus oma madala hinna ja vähese tarvitajaskonna tõttu hoopis puudus.

Õpetatud Eesti Selts asutas oma kavatsuste edukamaks teostamiseks Tartusse 1839. a. eesti raamatute keskdepoo, kust varustati kõigis linnades selleks loodud raamatuladusid. Asja üldine organiseerimine usaldati seltsi sekretärile, ülikooli eesti keele lektorile D. H. Jürgensonile, kuna suure innu ja endaohverdusega aitasid kordaminekuks kaasa seltsi esimehed prof. A. Hueck ja dr. F. R. Faehlmann. Ka viimase parimaid sõpru ja aatekaaslasi, dr. F. R. Kreutzwald teostas üritust energiliselt. Nii asutati tema algatusel raamatulaod Võrus ja Rakveres, millise linnaga teda sidusid koolipõlve mälestused. Selliseks pioneeritööks õhutas Viru laulikut armastus oma sugurahva vastu, nagu ta seda ise pihtis Faehlmannile.

Tähelepanuväärival kombel on pärastine Lauluisa tundnud huvi raamatute levitamise vastu Järvamaalgi. Seda tõendab tema Võrust 24. märtsil 1840 D. H. Jürgensonile adresseeritud kiri, millest avaldame tõlkes kodumaakonda puudutava osa. Soovitanud Rakveres komisjonimüügi teostamist anda oma koolisõbra, kaupmees Geschwendi ja tuntud estofiili Jakob Nocksi hooleks, jätkab Kreutzwald: „Paide jaoks ei tea ma käesoleval silmapilgul veel kedagi komisjonärina ette panna, kuid võibolla saaks Türi pastor Grohmann mõnelt sealselt kaupmehelt selleks äriks nõusoleku, võttes kontrolli kas isiklikult või oma ametivenna Hammerbecki kaudu enda hooleks. Raamatuist, mis on trükitud tartu murdes, ei tohiks ainustki saata Eestimaa ladudele, kuna Tallinnamaa-eestlastele on siinne keel täiesti tundmata."

Kirjas mainitud isikuist oli W. E. Grohmann (1802—1874) ÕES'i liige. C. G. Hammerbeck (1800—1870) oli 41 aastat Paide ja Anna koguduste hingekarjaseks. Hammerbeck leidiski Paides laopidajaks seliidse isiku, kelleks oli kohalik kirikuvanem, kaupmees Anton Waldmann. Viimane nõustus müütama piibleid koguni ilma vahekasuta. Kuid siiski ei edenenud ÕES-i raamatute levimine Paides, sest menukamaid teoseid, nagu katekismusi ja lauluraamatuid saadi koha peal teistelt palju odavamalt. See asjaolu võõrutas rahvast ka sääraste raamatute ostmisest, mis puudusid teistes müügikohtades. Lõppeks loobus Waldmann 1842. a. alul lao ülalpidamisest ja et ka keegi teine isik poinud nõus Paide ladu enda hooleks võtma, saadeti müümata raamatud Tartu tagasi. 1841. a. eli Paide laost müüdud ainult 10 rbl. 13 kop eest kirjandust. Kokkuvõttes teatab pastor Hammerbeck 17. veebr. 1842 prof. Hueckile, et „eesti raamatute leving ei ole selles maakonnas küll väike", kuid teiste kirjastajate ja autorite komisjonärid müüvad neid palju odavamalt, mille tõttu suudeti ÕES-i laost kahe aastaga realiseerida ainult $^1/_6$ väärtusega umbkaudu 65 rbl. Sellega seoses mainigem, et väga viljakas vaimulik kirjanik, Järva-Peetri pastor C.M. v. Henning (1774—1856) andis omi väljaandeid linna kaupmeestele ja maal köstritele väga odava hinnaga komisjoni peale. Nende komisjonäridega ei suutnud ÕES võistelda. ÕES-i kallid, seejuures küll õige korralikud köited tõstsid niivõrd raamatute hinda, et ei suudetud võistelda teiste raamatutelevitajatega. 1845. a. likvideeris ÕES kogu ulatusliku ettevõtte ülemaaliselt lõplikult.

Igatahes tuleb ÕES-i Paide raamatulaos näha siinset esimest eesti raamatukauplust. Millal sellele järgnes uusi katseid selle kohta puuduvad allakirjutanul andmed. Niipea see arvatavasti ei toimunud. — Lauluisa käsi aga on siis kodumaakonna kultuurilisele arengule mitmeti kaasa aidanud.

O. Kuningas

Evakueeritute toitainete müük maal jatkub endisel viisil

Teatavasti saavad evakueeritud elatistarbeainetekaarte kohalikust omavalitsusest vaatamata sellele, kas nad seal on juba sisseregistreeritud või mitte.

Samuti võivad talupidajad endiselt vahetult müüa evakueerituile toitaineid, välja arvatud või. Müük peab toimuma elatustarbeainetekaartide kupongide vastu kupongidel märgitud kogustes, kusjuures 1 kg leiba tuleb lugeda võrdseks 0,75 kg toiduviljale, 1 kg kuivtoitaineid tuleb lugeda võrdseks 1,25 kg otradele, 20 ltr. piima (varem oli 25 ltr.) tuleb lugeda võrdseks 1 kg võile ning liha ja kartul tuleb arvele kanda vahekorras 1:1. Leiva asemel võib müüa leivajahu vahekorras 0,75 kg jahu võrdub 1 kg leivale.

Seni tuli kartuleid müüa toitlusperioodide kupongide D vastu. Alates 33. toitlusperioodist tuleb kartuleid müüa kupongide 33-B, 34-B ja 35-B vastu a 10 kg. Pärast seda teostub kartulite müük juba uute väljaantavate kartulikaartide kupongide vastu.

Põllupidajad võivad toitaineid müüa ainult kohaliku omavalitsuse poolt tembeldatud kupongide vastu. Niisugune müük arvatakse normi täitmise katteks või ülenormi antuks.

Talupidajad on kohustatud müügil saadud kupongid esitama kohalikule omavalitsusele kolme kuu möödumisel neljanda kuu esimese nädala jooksul. Erandina on nähtud ette normide täitmise käsu saamine ja uue jahvatusloa või tapaloa saamine, mil puhul tuleb kupongid esitada kohe. Tembeldatud piimakaardid tuleb esitada ühe nädala jooksul pärast toitlusperioodi lõppu vastavale piimatööstusele resp. taluvõi kokkuostukohale.

Evakueerituile tuleb kupongide tembeldamiseks esitada kaartide väljaandjale omavalitsusele kirjalik sooviavaldus, milles näidata, millal ja kust avalduses nimetatud isikud evakueerusid, kus praegu peatuvad ja missuguste talupidajatega on saavutatud kokkulepe toitainete ostmise kohta.

Peale põllumeestelt ostmise võimaluse võivad evakueeritud aineid osta maal asuvaist kauplusist. Sel korral ei ole tarvilik kupongide tembeldamine. Samuti võivad evakueeritud osta toitaineid linnakauplusist. Kauplusist ostmiseks on tarvis end kaupluses registreerida.

Põllutöökohuslaste toitlustamine

Töökohuslastelt võetakse tööle määratud aja kestuseks elatustarbeainete-kaardid

Vastava määruse kohaselt rakendatakse põllutöödele kõik maal elutsevad töövõimelised isikud 16—65 aasta vanuses.

Töökohuslased arvatakse kui isevarustajad taluma jap idamise juure ja neilt võetakse ära tööle määratud aja kestuseks elatustarbeainetekaartid. Enne tööle määramist väljaantud kaarte tagasi ei nõuta.

Kes on määratud põllutööle kestusega 1. maist kuni 1. novembrini 1944, ei või elatustarbeainete-kaarte (välja arvatud kuuperioodilised tarbeainete üldkaardid ja tubakakaardid) saada enne 1. novembrit 1944.

Kes on määratud hooajalistele põllutöödele, kaotab õiguse nii mitme toitlusperioodi elatustarbeainetekaartidele (põhi- ja lisakaartidele) kui mitu korda 28 päeva kestab temale ajavahemikus 1. maist kuni 1. novembrini määratud tööaeg.

Seega kui külvi-, heina- ja koristustööde ajaks määratud tööpäevade arv kokku on 27 päeva, ei kaota põllutöökohuslane üldse kaartide saamise õigust.

Kui külvi-, heina- ja koristustööde ajaks määratud tööpäevade arv kokku on 28—55 päeva, siis kaotab põllutöökohuslane õiguse ühe toitlusperioodi kaartidele.

Kui määratud tööpäevade arv kokku on 56—83 päeva jääb põllutöökohuslane ilma kahe toitlusperioodi kaartidest.

Tööpäevade arvu puhul 84—111 päeva jäetakse põllutöökohuslane kolme toitlusperioodi kaartidest ilma. Kui tööpäevi on määratud 112—139 päeva, siis tähendab see nelja toitlusperioodi kaartidest ilmajäämist.

Kaartidest ilmajätmine peab toimuma sel või neil toitlusperioodidel, kuhu langeb töökohuslasele määratud tööaja raskuspunkt.

Põllutöökohuslasele tuleb tema palvel pikendada tema elatustarbeainete-kaartide kuponge, missugused jäid põllutööle minnes välja ostmata kas seepärast, et tal ei olnud põllutöö tõttu võimalik neid välja osta või ka seepärast, et ta põllutööle minnes ei vajanud enam kupongijärgset toitu ning soovis kupongide väljaostmise edasi lükata sellele ajale, millal uuesti tekib vajadus kupongitoidu järele.

Jalgpallihooaeg algab elavalt

S-s „Järvapojad" suvine hooaeg jalgpallimurul töotab kõigi eelduste kohaselt kujuneda eriti võistlusrohkeks ja pingsaks. Kuigi ametlik jalgpalli hooaeg Paides avati 7. mail, on senini juba peetud neli võistlust, kusjuures on saavutatud kolm võitu ja üks viik. Mis puutub eelolevasse võistluskavva, siis seisab „Järvapoegadel" ees rida võistlusi nii Paides, Türil kui ka väljaspool maakonda. Lähem kohtumine S-s „Järvapojad" meeskonnal toimub juba homme ja nimelt põlise rivaali, naaberlinna Türi Spordiringiga. Edasi järgneb võistlus 11. juunil Viljandis sealse S-s „Sakala" meeskonnaga ning juba 18. juunil Mõisakülas S-s „Tervisega". 25. juunil on teine kohtumine Türi Spordiringiga Türil ning 2. juulil seisab ees teiskordne jõukatsumine Viljandi „Sakalaga" Paides. Edasi järgneb rida võistlusi nii Paides kui ka mujal, kusjuures kohtumiste aeg, koht ning võistlevad vastasmeeskonnad selguvad hiljem.

Seekordne jalgpallivõistlus andis tulemuse 0:0

Möödunud kolmapäeval toimus Paide staadionil S-s „Järvapojad" korraldusel järjekordne jalgpallivõistlus, kus kohtusid ühe kohaliku saksa sõjaväe üksuse kooseisu kuuluv ning S-s „Järvapojad" jalgpallimeeskonnad. Toimunud võistlus lõppes viiglise tulemusega 0:0, kusjuures mäng oli kohati liigselt jõuline, milline asjaolu olnuks väldi tav täpsema mängu juhtimise korral vahekohtuniku poolt.

Lõõlas arutatakse elektriküsimusi

Pühapäeval, 4. juunil toimub Lõõla rahvamajas Väätsa Elektriühistu Lõõla-Vissuvere piirkonna liikmete koosolek. Toimuva koosoleku päevakorras on 1943. a. aruanne, 1944. a. eelarve, valimised ning koosolekul algatatud küsimused. Koosolek algab kell 9 hommikul.

Lubatud seemnekartuli sordid

Idaala riigikomissari vastava teadaande kohaselt, mis avaldatud Amtsblatt des Generalkommissars in Reval nr. 12, on käesoleva aasta taimekasvuperioodi algusest arvates seemekartulina kasvatamiseks ja tunnustamiseks lubatud ainult need kartulisordid, mis loetletud idaala kartulisortide nimestikus.

Poolhilistest kuni hilistest sortidest on seemnekartulina kasvatamiseks lubatud Ackersegen, Altgold, Aquila, Carnea, Edelgard, Erdgold, Erika, Export, Framm, Johanna, Konsuragis, Kungla, Lembitu, Merkur, Milda, Ostbote, Parnassia, Pepo, Robusta, Rubingold, Sabina, Sickingen, Stärkeragis, Stärkereiche I, Tõnu, Voran, Wahle. Varastest kuni poolvarastest sortidest — Bintje, Cuculus, Depesche, Flava, Frühnudel, Kalev, Laima, Pratt, Majestic, Mittelfrühe, Näkk. Varastest ja delikatesskartulitest — Frühbote ja Viola ning väga varastest sortidest — Freudenberger Allerfrühste (Primula).

1945. aasta taimekasvuperioodi algusest arvates ei ole seemekartulina kasvatamiseks ja tunnustamiseks enam lubatud Altgold, Milda ja Pepo.

Väätsa tuletõrjujad kokku

Pühapäeval, 11. juunil peab Väätsa algkooli ruumes oma korralise aastapeakoosoleku Väätsa Valla Vabatahtlik Tuletõrjeühing. Pidamisele tuleva peakoosoleku päevakorras on ühingu 1943. a. aruanne, 1944. a. eelarve, valimised põhikirja järgi, 1944. a. matusekassa- ja liikmemaksu kindlaksmääramine ning koosolekul algatatud küsimusi. Aastapeakoosolek on kokukutsutud kella 13.00.

Kergejõustikuvõistlused Jänedal

Jänedal toimusid 29. mail s. a. rahvuslikud kergejõustikuvõistlused, kus tulemused kujunesid järgmisteks:

60 m: 1) E. Uuk (TSK) 7,7,2) H. Veetõusme (Jäneda) 7,8,3) E. Pruul (Jäneda) 7,8 sek.

Kaugus: 1) O. Koppel (TSK) 6.10,2) E. Huuk 6.06, 3) H. Veetõusme 5.79.

Kõrgus: 1) V. Kivi (Jäneda) 155 sm, 2) A. Randmer (Jäneda) 155 sm, 3) O. Koppel 150 sm.

Kuul: 1) A. Randmer 12.13 m, 2) V.Kivi 10.52 m, 3) J.Õunap (Jäneda) 10.45 m.

Ketas: 1) A. Randmer 34.40 m, noorte — 41.23 m, 2) E. Pruul 33.75 m, noorte—34.60 m, 3) E. Uuk 30.40 m, noorte — 37.70 m.

Oda: 1) J. Õunap 48.55 m. 2) R. Kokk (Jäneda) 44.02 m, 3) A. Randmer 43.63 m.

Suguhobuste märkimine Paides

Eeloleval pühapäeval toimub Paides erakorraline suguhobuste märkimine. Hobusekasvatajatel, kes soovivad oma noorhobuseid lasta märkida suguhobusteks, tuleb need tuua pühapäeva lõunaks Paide Loomaravila juurde. Märkimise täpset algust ei ole võimalik kindlaks määrata, kuna vastav komisjon saabub Paidesse Viljandimaalt tulles.

Viljandimaal nähti karu

Neil päevil nägi Viljandimaal asuva Vastemõisa metskonna Karuskose metsavaht oma talu lähedal karu. Sündmus on haruldane sellepoolest, et Viljandimaal pole viimasel poolsajandil karu nähtud. Metsaametnike arvamist mööda sattus metsakuningas Karuskosele Pärnumaa metsadest või on ta „sõjapõgenikuna" siia tulnud koguni Alutaguse laanest.

Ärkamisajale järgnevaid eesti maalikunstnikke

Tõnis Grenzstein

4. XI 1863—1916.

T. Grenzstein sündis Tarvastus omaaegse ajalehe „Oleviku" toimetaja Ado Grenzsteini noorema vennana. Õppis algul Tarvastu kiheikonnakoolis ning vanemate ümberasumisel Valga lähedale Koikküüla jatkas õpingut Valga kreiskoolis. Kooli lõpetades siirdub G. Tartu, kus tutvub kunstnik R. v. zur Mühleniga, kelle juhatusel õpib joonistamist ja maalimist. Feto suurendiste kõrval, mis sel ajal laiemates ringides olid võrdsed kunstiteostele, joonistab G. söe ja kriidiga portreid ning tegeleb maalimisega. G—l valdab soov siirduda välismaale kunstiõppimiseks, kuid selle soovi taostamiseks puuduvad ainelised väljavaated. Alles aastate möödumisel avaneb G—l võimalus oma sõbra A. Trummi kaudu, kes Peterburis pedagoogina töötab, hankida endale ainelist toetust õppimiseks välismaal.

Grenzstein valib endale R. v. zur Mühleni soovitusel õppekohaks Düsseldorfi akadeemia, kus samuti tema õpetaja oli omal ajal õppinud. G. pääseb 1890. a üldklassist prof. E. v. Gebhardti maaliklassi, kus töötab vaheaegadega koos kuni 1900. aastani. Oma õpingu esimesil aastail viibib G. vaheaegadel kodumaal, kus tegeleb maastiku ja portree maalimisega. Kõik meil teadaolevad portreed, maastikud ja kompositsioonikavandid on pärit G. varasemast tegevuse ajastust. Siia kuuluvad Härmide perekonna neli portreed, kirjanike K. E. Sõõdi, M. J. Eiseni, A. Trummi, õpetaja M. Lipu perekonna portreed. Grenzstein on portreerinud veel oma sugulasi Ungersone, kes asusid tellal Pukas. Tulikahjul hävines pr. Ungersoni portree ja kogu G-i maastikke, ka viimase kirjad ühes Joh. Liivi kirjadega. Säilinud on sellest kogust vaid hr. Ungersoni portree.

Grenzsteini selleaegsetest kompositsioonidest on meil Vanemuise teatrimaja põlemisest säilinud suuremõõtmeline õlimaal „Vanemuine". Selle ainestiku käsitlemisega maalis on G. püsivalt töötanud, kuna on olemas kavanditena veel kaks „Vanemuise laulu" (kõik Eesti Rahva Muuseumis). Vanemuise teatri vana näitelava eesriiet kaunistas sama ainestik, maalitud G-lt, kuid see hävis tules ühes hoonega. Veelgi leidub sama ainestiku käsitlust vanal „Vanemuise" siidlipul, teostatud õlivärvides, arvatavasti samuti G-lt maalitud. Keskujuks G-le kõnesoleva ainestiku käsitlemisel näib osutuvat C. R. Jakobsoni „Vanemuise kandlehäälte" kaanejoonis, kujutav laulujumalat Vanemuist ühes mitmekesise kuulajaskonnaga ürgse tamme varjus. Siin on kujutatud loomastiku, linnustiku ja veteelanike esindajaid kuulamas koos inimestega Vanemuise laulu ja kandlemängu. Kaanepildi joonistajaks on tuntud kunstnik A. Charlemagne ning joonise puusse lõikajaks keülograaf E. M. Jakobson.

Eestis leiduvatest suurematest G-i maaliteostest tuleb märkida Nõo kiriku altarimaali, kujutav „Kristust ristil" (1895), mis ühtlasi osutub meil teadaolevatest G-i maaliteostest parimaks värvidelt ja kompositsiooni esituselt. Veel tuleb mainida G-i kirikumaalidest Emmaste altarimaali, kujutav Kristuse ülestõusmist (1900) ja Tartu Peetri kiriku altarimaali „Kristus Peetrusega Geneetsareti järvel", mis hiljem annetusena läks ühte eesti asundusse Lõuna-Venemaale.

Grenzstein oma selleaegsetes töödes ei taotle maalilisi efekte, tema jälgib rangelt tõelikkust portrees ja dokumenteerib vaid loodust. Lähtudes selliseist asjalikust suhtumisest portreesse ja looduse käsitlusse, võib oletada, et tema hilisemad tööd, mis meile kahjuks on tundmatud, kuna need on teostatud väljaspool kodumaa piire, peaksid olema eeskätt vormikindlad.

Et Grenzstein värvikoloriidi säilitamise küsimusest on olnud otseselt huvitatud, tõendab tema katsetamine ajajooksul mittemuutuvate värvide valmistamise alal. Selle leiutise praktiline kasutamine oli esimese Maailmasõja aegses raskes majanduslikus olukorras ja ettevõttesse vajalise kapitali investeerimise puudumisel määratud ebaõnnestumisele. Pealegi ei ole G-i vooruste kõrgel kuuluvad praktilisus ja kapitali kogumine. Meil on tekkinud väärarvamus, põhjendupinnapeatdlasetele olatustele et G-i tegevus väljaspool kodumaad ei ole küllalt tulemusi annud loomingu alal, mille põhjuseks olevat G-i liigne andumus alkoholile. Seoses selle asjaoluga on just viimasel ajal teritatud mõttelendu ja põhjendamatult alavääristatud kunstniku mälestust. Millise absurdumini on jõutud selles küsimuses, ilmestub G-i Tallinna toomise variant, kus lastakse kunstnik vaimselt ja kehaliselt kokku variseda ja maisest maailmast kaduda. Arusaadav, et seda G-i tuli sooritada kõigile tundmatuna ja mahajäetuna oma kodumaa pinnal!

Kuid meil on teada dr. A. Wendti kontrollitud andmed, kes teostas G-i elu ja tegevuse küsimuse selgitamise juba kümmekond aastat tagasi Düsseldorfis, ja need andmed tõstavad esile kunstniku tegevuse Saksamaal soetu teises valguses. Ühes sellega on selgunud mõ ndagi G-i kunstipärandist, nagu altarimaalidest Bonnis, Kölnis ja ühes Düsseldorfi kirikus. On veel andmeid ühest suuremast maalist, kujutav „Reini saagat", pakkuv erilist huvi, kuna see on teostatud G-i oma leiutatud värvidega. Kõnesolev maal asub ühes kloostris Alam-Reinimaal. Maalingu värvid olevat hästi säilinud, ei olevt tumestunud valge värv. Viimase omaduse tõttu olevat asjaomases ringkonnas G-i leiutatud valge värv olnud otsitav. Grenzstein ei ole avaldanud oma värvivalmistamise retsepti. Ligemalt puutus Düsseldorfis G. kokku kohaliku töösturi Weissbäckeri perekonnaga, kellega G-i sidusid sõprussidemed. Selle perekonna omandusse kuulub hulk G-i maalitöid — portreid ja maastikke. Kõnesolevas kogus peab olema isegi kunstniku autoportree.

Weissbäckerilt saadud andmete järele on G. kiiresti akadeemias edasi jõudnud, kuid selles õppeasutises viibimise aeg venis pikaks koestöötamise tõttu E. v. Gebhardtiga, keda G. abistas selle rohkearvulistes tellimistöödes. G-i toodang portree alal Saksamaal töötamise ajastust olevat õige arvukas. Grenzstein alkoholi tarvitajana ei erinenud boheemkonnast, kusjuures oli laitmatu oma ülalpeos ja kunstnikuna Düsseldorfis tunnustatud. Esimese Maailmasõja aastail olid G-i tervislikus seisukorras alatoitluse tulemusena tekkinud häired, kusjuures temale raskeks osutus kolmas sõjaaasta. Kunstniku organism ei pidanud vastu kopsupõletikule ja G. suri Düsseldorfi linnahaiglas 1916. a. Ta on maetud Düsseldorfi „Põhja kalmistul", kus Tõnis Grenzsteini haudą tähistab tagasihoidlik ristikivi.

Tõnis Grenzstein—Kristus ristil. Nõo altaripilt. Õli 1895

Tuleval nädalal antakse tsiviilelanikele võid

Põllumajanduse Keskvalitsuse juhataja teadaande kohaselt antakse Eesti linnades, asulais ja maal elatustarbeainetekaartide alusel 33. toitlusperioodi II toitlusnädalal, s. o. 5.—11. juunini, tsiviilelanikele võid järgmiselt: 0—5-a. väikelastele ja lastele kupongidel trükitud kogustes, 6—17-a. noortele ning 18-a. ja vanematele normaaltarbijatele à 100 gr elatustarbeainete põhikaartide võikupongide vastu, kusjuures 80-grammised võikupongid tuleb lugeda kehtituiks; kõigile lisakaartide omajaile lisakaartidel trükitud koguseis, ostulubadega vorm B ja avalikele ning kinnistele toitlustamisettevõtteile.

Kaubandusvõrgus jääkidena olevad marga riini- ja taluvõi kogused tuleb realiseerida avalikkudele ja kinnistele sööklatele neile ettenähtud ratsioonide alusel.

Toitlustamisettevõtteis on 0—5-a. väikelaste ja laste kuponge lubatud vastu võtta ja arvestada täies koguses, 6—17-a. noorte võikupongide väärtuseks tuleb lugeda 100 grammi, kuna 18-a. ja vanemailt normaaltarbijailt on lubatud vastu võtta 100-grammiseid võikuponge, kusjuures 80-grammised võikupongid tuleb lugeda kehtetuiks. Lisakaartide võikuponge on lubatud vastu võtta ja arvestada täies koguses.

Elas ligi 103 aastat

Helmes suri kohalik elanik Liina Rosenberg, kes sai 102 aastat ja 11 kuud vanaks. Kadunu oli vanimaid inimesi Valgamaal, kelle vanuseptiirini elavad tänapäeval vähesed. L. Rosenbergi üks poegadest on praegu 76 aastat vana.

Isevarustajate piimatarbimist piiratakse

Idaala riigikomissari poolt on kehtestatud põllumajandussaaduste avaliku majandamise määruse viies teostamismäärus, mis käsitab isevarustajate täispiima tarbimist. Nimetatud määruse kohaselt peavad isevarustajad oma täispiima tarvidust äärmise võimaluseni piirama. Põllumajanduslikel töötajadel ilma lehmapidamiseta, kes oma töö eest saavad naturaaltasu, on õigus edaspidi nõuda 3/4 liitri asemel 1/2 liitrit piima päevas. Selle eest on õigus saada nädalas 5 liitrit lõssi.

Teistele naturaalõiguslastele, eriti vanaduselatise saajatele, võib naturaaltasu maksja anda ja naturaaltasuõiguslane võtta täispiima ainult kuni veerand liitrit isiku kohta päevas, kuid mitte rohkem kui pool liitrit nende majapidamise kohta.

Rindemeeste annetus teatrite ülesehitamiseks

Ühe eesti piirikaitserügemendi kompanii, kes võitleb idarindel, annetas neil päevil „Väiketeatri" ja „Estonia" ülesehitamise fondi heaks 1500 rmk. Tähendatud summa koguti sõjameestelt endise „Väiketeatri" orkestri vanema ja näitleja ltn. Aadu Regi algatusel, kes mõni kuu tagasi asus kodumaakaitsjate ridadesse. Koos rahaga saabus ltn. A. Regilt teatrirahvale kirjalik pühadetervitus, kus öeldakse muu seas:

„Paar puhkuselotulevat sõdurit toob tervitusi kogu kompanii poolt meie ja „Estonia" teatrile, andes ühtlasi üle mõlema ülesehitamise fondi kompanii korjanduse. Kui niisugust fondi veel ei ole, siis tahaksin loota, et meie algatus oleks õnnelik ja see fond peatselt asutataks. Seda ei ole küll palju, mis meie üle anname, kuid see tuleb südamest."

Kiri lõpeb sõnadega, et vastav üksus „võitleb, võitleb, võitleb, kuni tuleb võit".

Leitnant A. Regi töötas Tallinnas „Väiketeatri" juures 1941. a. alates kuni käesoleva aasta veebruarini, millal astus vabatahtlikuna sõjaväkke.

Eespool tähendatud annetus on esimene, mis on määratud „Väiketeatri" ülesehitamiseks. Varem tehtud annetused olid määratud „Estonia" ülesehitamiseks.

Fosfor moodsa võitlusvahendina

Õhukaitseliidu juhataja k. t. E. Umblia

Valge fosfor on ohtlik ründaine. Fosfori põlemisel tekivat paksu valget suitsu kasutatakse suitsukatete tekitamiseks. Terrorrünnakuil heidetakse alla isesüttiva fosfersegugatäidetud süüte pommeja -anumaid. Fosfor tekitab raskesti paranevaid tulehaavu.

Fosfor on tähtis element elavas looduses. Ta esineb vähesel hulgal kõigis taimsete ja loomsete organismide koosseisus, eriti kontides. Kanad munevad paremini ja kõvema koorega mune, kui nende toidule lisandada mineraalset fosfaati, ja kõigi kultuurtaimede kasv on fosforväetiste toimel tunduvalt jõudsam. Looduses esineb fosvor mineraalsete fosfaatide peamiselt apatiidi ja fosforiidi kujul.

Puhast, elementaarset fosforit tuleb valmistada mõnest fosfaadist kunstlikul teel: tal on mitu alltroopset kuju: valge fosfor, punane fosfor, must fosfor.

Käsitledes järgnevas osas mitte fosfori heategevaid vaid ta kahjutekitavaid omadusi võitlusvahendina piirdume valge fosfori kirjeldamisega, kuna sõjalisteks otstarveteks kasutatakse peamiselt seda modifikatsiooni. Värskelt valmistatud valge fosfor on värvusetu, poolläbipaistev, vahataoline, pehme aine. Valguse käes ta kattub peatselt kollaka või punaka kihiga. Ta sulab juba 44°C juures. Valge fosfor ühineb niivõrd ägedalt õhuhapnikuga, et ta seejuures õhu käes iseenesest põlema süttib. Seepärast peab teda alal hoidma veel all. Fosfori süttimistemperatuur on 60°C ja põlemistemperatuur 1000°—1200°C. Põlemisel tekkib rohkesti valget, paksu suitsu (fosforhapend). Suits mõjub hingamiselundeile ärritavalt, kuid ei ole eriti mürgine, välja arvatud fosfori põlemiskolde vahetus läheduses, kus suits sisaldab mürgiseid fosfori aure. Valge fosfor on mürgine. Segatult margariini või rasvaga kasutatakse seda rottide hävitamiseks (fosforvõi). Valge fosfor lahustub paljuis orgaanilistes vedelikes, eriti hästi väävelsüsinikus. Niiske õhu käes ühineb valge fosfor hapnikuga aeglasemalt, kusjuures esineb iseloomulik fosfori lõhn ja pimedas nõrk rohekas kuma (fosforestsents).

Sattudes inimese kehapinnale tekitab fosfor isesüttimise tagajärjel suuri ja sügavaid põletishaavu, mis on väga valusad ja paranevad raskesti. Seepärast ei tohi fosforit kunagi puudutada kaitsemata kätega. Fosfori käsitsemine (lõikamine, sulatamine) toimub alati vee all.

Esimeses maailmasõjas kasutati fosforit juba suitsutekitava ainena (maskeerimise otstarbel) ja süüteainena fosforsüütegranaatides, fosformiinides, fosforudugranaatides, fosforheitemiinides jne.

Ameerika ja N. Vene asjatundjate suemate vaadete kohaselt põhjeneb fosfori sõjaline tähtsus 3-sugusel taktikalisel kasutamisvõimalusel.

Kõige pealt fosfor suitsutekitava ainena leiab tunnustavat hindamist, kuna ta annab rohkesti väga hea kattevõimega, paksu, valget suitsu.

Teiseks leiab tähelpanuväärivat käsitlust fosfori kasutamine elavate märkide vastu. Elava kooseisu efektiivsele vigastamisele raskesti paranevate põletishaavade nõol lisandub nende arvates veel moraalne mõju, mida tekitavad tulivihmana laialipaiskuvad põleva fosfori osakesed. Seejuures käsitletakse veel võimalust, piserdada isesüttivaid fosforlahuseid madalalt lendavailt lennukeilt laiadele pindmärkidele, mis küll seni pole leidnud kasutamist.

Kolmas võimalus on kasutada fosforit süütainena sõjaliseks otstarbeks. Võrreldes elektroni või termiidiga on fosfori süütevõime küll tunduvalt väiksem, sest põlev fosfor suudab tekitada tulepesi vaid kergesti tuldvõtvas ümbruses. Kuid fosfori isesüttivus ja võimalus, kasutada teda mitmesugustes segudes, on ta teinud eriti angloameeriklastele eelistatuimaks süütevahenditeks terrorirünnakuil.

Lennukeilt allaheidetavaist fosforsüütevahendeist tuleb eriti esile tõsta süüteplaadikesi ja kleepuva fosforsüütesegugа täidetud süütepomme, süüteanumaid või süütepudeleid. Vene lennukeilt on alla heidetud kollaseid või ploomisuuruseid fosformune, mis alla langedes õhus süttivad, meenutades tähesadu.

Angloameeriklaste poolt massiliselt allaheidetavad süüteplaadikesed on mitmesuguse suurusega (5x5 sm, 10x10 sm jne) umbes 1 mm paksused tselluloidist või toorkummist mitmevärvilised plaadikesed või seibid. Initsiaalsüütajaks on 1—4 fosfortükikest mässitud veega või alkoholiga niisutatud marlisse, mis kinnitatud plaadikese külge skreemklambriga. Niipea, kui marli on kuivanud, süttib fosfor ja plaadikesed põlevad rahulikult ära. Tselluloidplaadikeste põlemine kestab vaid mõni sekund, toorkummist vahekihtidega plaadid põlevad 12—15 min. Niiske ilmaga võib süttimine toimuda alles mõne päeva või nädala pärast. Viljapõldudel, kuivas rohus, metsa all jms. kergestisüttivas ümbruses võivad süüteplaadikesed tekitada tulepesi, samuti ka süttida laste käes, kes neid mänguasjadena teadmatult üles korjavad, koguni tasku panevad või tuppa toovad.

Kleepuv fosfor-süütesegu koosneb peamiselt bensiinist või bensoolist, toorkummist või kunstvalgust ja väävlist, kuna fosforit initsiaalsüütajana segus on suhteliselt vähe. Angloameeriklaste poolt on alla heidetud 25x25x40 sm, punaseks värvitud plekkanumeid mitmesuguste pealkirjadega ja täiteavaga ning umbes 0,75 l klaaspudeleid kroonkorgiga, mis kõik täidetud kleepuva fosforsüütesegugа. Venelastel on sarnase segugа täidetud 0,5—1l klaaspudeleid või 12 sm läbimõõduga plekk-kuulid (Molotovi kokteil).

N.n. inglise 14 kg fosforsüütepomm, mis terror-rünnakuil leiab rohket kasutamist on täidetud sama segugа ning sisaldab veel viskelaengu. Pommikere on mürsukujuline terasplekist silinder juhtimisseadeldisega ja viitsütikuga, värvitud tumepunaseks. Kogupikkus 81 sm, läbimõõt 12,5 sm, kaal 14 kg. Läbilöögijõud võrdlemisi suur 3—4 majakorrast. Umbes pool sekundit pärast takistuse vastu põrkumist plahvatab viskelaeng ja paiskab süütesegu tagant välja, 30—70m kaugusele, tekitades sel moel tulepesi mitmel majakorral korraga.

Väljalõigata ja alalhoida.

ÕHUKAITSE KÜSIMUSI

Õhukaitsevalmis maja(talu)

6. Loomade kaitsemine tallides ja karjamaal.

Õhukaitsevalvurid loomade jaoks.

Tallide kohta kehtib pimendamine punkt 1) kohaselt ja koli kõrvaldamine punkt 2) kohaselt. Suure tähtsuse omab loomade kiire väljatoomine tallidest küllalt rohkearvuliste ja küllalt laiade väljapääsude kaudu. Loomade kiire väljatoomise sagest harjutamist võib ainult soovitada. Suuremates taludes tuleb rakendada üks (või mitu) õhukaitse valvur loomade jaoks. Karjamaal olevaid loomi tuleb pärast vaenlase lennukite ülelendamise eriti jälgida. Karjamaa tuleb üle vaadata, et oleks võimalik allahei detud fosforit jne. kiiresti kõrvaldada, et vältida loomade mürgitamist. Fosfori pritsmete poolt vigastatud loomi tuleb otsekohe ravida.

7. Toiduainete, sööda ja teiste tagavarade kaitsmine

a) Toiduaineid hoida hästi pakitult, toitu õhuhäire puhul varjendisse kaasa võtta.

b) Sööda, viljatagavarade hoidmisega, mitte keskendatud paigutusviisidega on võimalik kahjusid tungivalt vähendada. Kord taludes ja küünides.

Korjandusi vabastamise aastapäevil

ERÜ-l on valminud kava 1944/45 a. jooksul toimuvate korjanduste teostamise kohta. Selle kohaselt toimub üheksa ülemaalise ulatusega tänav-karbikorjandust, kaks ohvri korjandust majakonna ohvrilehtedega ja kaks tervituspakikeste saatmise aktsiooni eesti rindevõitlejaile.

Korjandustest on juba teostanud ülemaaline tänavkarbikorjandus 1. ja 2. aprillil ja teine samasugune 1. ja 2. mail ning rindepakikeste saatmine aktsiooniga seoses toimunud ainete ja esemete korjandus kevadpühade puhul.

Järgmise üritusena on ette nähtud ülemaalise ulatusega tänavkarbikorjandus 23. ja 24. juunil. Edasi järgneb uudse üritusena kohaliku ulatusega tänav-karbikorjandusi suuremate keskuste kommunistlikust terrorist vabastamise aastapäevadel. Korjandused toimuvad vabastamispäevadel ja nende eelpäevadel.

27. ja 28. aug. tuleb Tallinna vabastamispäeva puhul ülemaalise ulatusega tänavkarbikorjandus, järgmine samasugune toimub 21. — 22. okt. meie kommunistlikust ikkest lõplikult vabastamise mälestamise puhul. Samal puhul toimub 21. oktoobrist alates suureulatusline karbikorjandus majakonna ohvrilehtedega. 16.—17. toimub jõulupühade puhul n. n. „jõulukorjandus". Jõulude puhul on ette nähtud rindesõduritele tervituspakikeste saatmine, mispuhul toimub ka esemete ja ainete korjandus.

23. veebruarist 25. märtsini toimub eelmise aasta eeskujul majakorjandus ohvrilehtedega. 1945. algkuudel on ette nähtud annetuste kogumine asutustelt ja käitistelt.

Praegu jatkub sõjakorjanduse tulemuste esitamine ERÜ Keskametile. ERÜ Lääne ringkonnas on kogutud 52346,36 rmk, millele lisandub 9404, 64 rmk. esemetes ja rahas kogutud summana. Paremaid tulemusi saavutas Haapsalu linn, mis andis 8142,95 rmk. Petseri ringkonnast on kogutud rahas ja esemeis kokku 51890,20 rmk. Kuna need ringkonnad moodustavad Eesti kehvemapinnalised maakonnad, on saavutatud tulemused head ja näitavad elanikkonna ohvrivalmidust.

Jaapanlased tulistasid põlema 62 vaenlase lennukit

Tokiost, 1. 6. (D N B). Keiserliku peakorteri tänase teate järele ründasid Hiina sõjatandril asuvad Jaapani õhuvõitlusjõud 29. ja 30. mail raskesti vaenlase lennuvälju Hengyangis ja Liangshanis. Seejuures vigastati või tulistati põlema üle 20 suure ja rohkem kui 42 väikest vaenlase lennukit. Mõlema rünnaku järele pöördusid kõik jaapan lennukid oma teetuspunktidesse tagasi.

RADIO

PÜHAPÄEV, 4. JUUNI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.30 Sadamakontsert (ülek.) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Päevauudised. 7.30 Põllumeestele: Tubaka istutamisest ja hooldustöödest. (Tubakakeskuse juhataja Aleksander Haavaniidu kahekõne). 7.45 Reichsprogramm. 8.45 Landesdienst Ostland. 9.00 Saksa aardelaekake (ülek.) 10.00 Päevauudised saksa keeles. 10.10 Jumalateenistus Pühavaimu kirikust. Jutlustab õpetaja Theodor Tallmeister. 11.30 Sümfooniline muusika. Kavas Joh. Sebastian Bachi helitöid (hpl. ja mgn.) 12.15 Saksa rahvakontsert (ülek.) 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.15 Landesdienst Ostland. 14.30 Lastele: „Palupere poiste spordipidu", Alide Dahlbergi kuuldemäng. 15.00 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu suur orkester Leo Tautsi juhatusel). 15.40 „Toome helbed", Friedebert Tuglase novell. 16.00 Mida sõdurid soovivad (ülek.) Vaheajal kell 16.45 Päevauudised 17.00 Päevauudised saksa keeles. 18.00 „Ladvad löövad kokku", Helmi Mäelo kuuldemäng. Näitejuht: Raivo Opsola. 18.50 Vahemuusika (hpl.) 19.00 Eesti sõduritund: Kodu tervitab oma kaitsjaid. (Külakapell.) 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Seda, teist ja kolmandat. Vestlus hellplaatidega. Koostanud: Artur Stiege. (Saksa ja eesti keeles.) 21.00 Päevauudised. 21.15 Tuhat lõbusat nooti (hpl.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. 22.15 Ooperimuusika I. ja II. vaatus Giuseppe Verdi ooperist „Macbeth" (mgn.) 23.30 Tantsumuusika (hpl. ja mgn.) 24.00 Saatelõpp.

ESMASPÄEV, 5 JUUNI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised. 6.30 Hommikukontsert (ülek.) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Hommikukontsert (ülek. Berliinist) 8.00 Heliplaadid. 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Eesti sõduritund: Kodu tervitab oma kaitsjaid. 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Ringhäälingu suur orkester Paul Karpi juhatusel). 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.10 Landesdienst Ostland. 14.15 Reichsprogramm. 15.00 Reichsprogramm. 16.00 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu tantsukapell Vl. Saposchnini juhat.) 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised saksa keeles. 17.10 Kauneid hääli ja tuntud instrumentaliste (hlp. ja mgn). 18.00 „Köstrimäel", Jaan Vahtra raamatust „Minu noorusmaalt" II. 18.15 Väike vahemuusika (hpl.) 18.30 Aja kaja ja saatekava ülevaade. 19.15 Rindereportaaže (ülek., s. k). 19.30 Muusika (ülek.) 19.45 Loeng (ülek., s. k.) 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduritund (Tantsuviise. Mängib Ringhäälingu tantsukapell Vl. Sapošnini juhatusel). 21.00 Päevauudised. 21.15 Igale midagi (ülek.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. 22.15 Saatelõpp.

TEISIPÄEV, 6. JUUNI 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised. 6.30 Hommikukontsert (Ülek.) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülek.) Kell 7.30—7.45 Hellplaate. 8.30 Põllumeestele: Kesa umbrohu tõrjeks ja talivilja talvekindluse tõstmiseks (Kuusiku Katseinstituudi juhataja Elmar Haller). 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Reichsprogramm. 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keelest 12.45 Lõunamuusika (Ringhäälingu tantsu. kapell Vl. Saposhnin juhatusel) 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.10 Landesdienst Ostland. 14.15 Reichsprogramm. 15.00 Reichsprogramm. 16.00 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu suur orkester Paul Karpi juhatusel). 17.10 Saate kannab üle ka Riia saatja. Vaheajal kell 16.45 Päevauudisedi 17.00 Päevauudised saksa keeles. 18.00 „Ladina köögi kokapoiss", O. Lutsu raamatus „Ladina köök". 18.20 Rõõmus vahemäng (hpl). 18.30 Aja kaja ja saatekava ülevaade. 19.00 Saatekava veste. 19.15 Rindereportaaze (Ülek., s. k.) 19.30 Muusika (ülek.) 19.45 Loeng (ülek., s. k.) 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund (Sõdurid lõbustavad sõdureid). 21.00 Päevauudised. 21.15. Rõõmus õhtumuusika (hpl. ja mgn.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. 22.15 Saatelõpp.

Keres Soomes

Eesti malesuurmeister Paul Keres viibib praegu male turneel Soomes, kus ta muuseas suvistepühadel võistles tugevate vastastega kahes simultaanmängus. Esimesel päeval pärast 2½ tundi kestnud mängu 23 mängija vastu võitis ta 17 partiid, saavutas 3 viiki ja kolm mängu kaotas. Teisel suvistepühal mängis ta 16 mängija vastu, ja võitis 2 tunni jooksul 14 ning kaotas 2 partiid.

AMETLIKUD TEATED

TEADAANNE

Järva maavalitsuse majandusosakond teatab käesolevaga, et avalduste esitamisel viina ostulubade saamiseks abiellumise, sünni ja surma puhul, tuleb ostuluba saamist taotleval isikul esitada maavalitsuse majandusosakonnale abiellumise puhul abieluteatis, sünni puhul sünniteatis ning surma puhul surmateatis. Lisaks sellele tuleb sünni puhul juhul, kui laps on 5—6 kuud vana, esitada lisaks sünniteatisele ka õpetaja tõend selle kohta, millal toimub lapse ristimine. Matuste puhul rahuldatakse vastavad avaldused vaid siis, kui avaldus on esitatud mitte hiljemalt kui 10 päeva peale surmajuhtumit. Ostulube viina saamiseks antakse vaid juhul, kui sünnid ja abiellumised on toimunud peale 21. juunit 1940.a. Juhul aga, kui vastavad kiriklikud toimingud sündide, abiellumiste ja surmajuhtumite osas on juba tehtud, ostulube enam välja ei anta. Kuna ostulube viina saamiseks antakse vaid perekondlike koosviibimiste korraldamiseks, siis antakse ostulube vaid ühekordselt, sellele vaatamata, mitu last korraga ristitakse. Sama on kehtiv ka pulmade ja varrude koos korraldamise puhul.

Järva maavalitsuse majandusosakond

Unustamata kallist poega

JOHANNES PARKERIT

tema 2. surma aastapäeval

mälestavad leinas vanemad, sugulased ja sõbrad.

Soovitakse osta LASTEVOODIT. Teatada slt. „lapsevoodi".

Soovin noort LÜPSILEHMA, annan vasta normiks kõlbuliku lehma. Teatada slt. „lehm".

Ostan või üürin LAPSEVANKRI. Teatada slt. „lapsevanker" kuni 10. juunini s. a.

KAOTATUD pühade ajal, Mäomõisa mäe ümbruses, meesterahva jalgratas nr. 507. Leidjat palutakse vaevatasu eest ära tuua, Paide, Pikk tn. 10.

Müüa POSTMARGIKOGU ühes albumiga Rmk. 500.— ja asumaade margikogu ühes albumiga Rmk. 65.— Teatada Arved Kagevere'le Anna p.ag., Kabeli pk.